

GUSTAVE FLAUBERT

YERLEŞİK
DÜŞÜNCELER
SÖZLÜĞÜ

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİRENLER:
SEMA RİFAT-ELİF GÖKTEKE
ÖNSÖZ: JULIAN BARNES

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

IV.
BASIM

Gustave Flaubert (1821-1880): 1857'de yayımlanan ve kamuoyunda hayat-edebiyat ekseninde ciddi tartışmalar yaratan ilk romanı Madame Bovary'den insanın bilmeyle olan derin mücadelesine odaklanan ancak tamamlayamadığı son romanı

Bouvard ile Pécuchet'ye 19. yüzyılın en yenilikçi klasiklerinden biridir.

Yerleşik Düşünceler Sözlüğü ise Flaubert'in son romanıyla birlikte yürüttüğü ve insanlığın "klişe" görüşlerle ne denli iç içe olduğunu gösteren bir kara mizah anıtıdır.

Sema Rifat: Tek başına ya da Mehmet Rifat'la birlikte yaptığı çevirilerle Balzac'tan Barthes'a, Eliade'den Manganelli ve Eco'ya uzanan geniş bir yelpazedeki yazarların eserlerini çevirmiş, Türkçenin en yetkin Fransızca ve İtalyanca çevirmenlerindendir.

Elif Gökteke: Kuşağının önde gelen Fransızca çevirmenlerindendir. Türkçeye kazandırdıkları arasında, yine Flaubert'den Kasım, Jules Verne'den Zacharius Usta ve Olağanüstü Öyküler ve Pascal Quingard'dan Amerikan İşgali de var.

9 789754 587609

12 TL

Genel Yayın: 954

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüphanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüphanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamayacaktır.

23 Haziran 1941

Maarif Vekili

Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

GUSTAVE FLAUBERT
YERLEŞİK DÜŞÜNCELER SÖZLÜĞÜ
(ŞIK GÖRÜŞLER KATALOĞU)

ÖZGÜN ADI
LE DICTIONNAIRE DES IDÉES REÇUES
(LE CATALOGUE DES OPINIONS CHIC)

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİRENLER
SEMA RİFAT-ELİF GÖKTEKE

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2006
JULIAN BARNES'İN ÖNSÖZ'Ü İÇİN KULLANIM HAKKI
INTERCONTINENTAL LITERARY AGENCY'DEN ALINMIŞTIR.
Sertifika No: 40077

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM İYİ ŞEYLER YAYINCILIK, 1996

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI'NDA
GÖZDEN GEÇİRİLMİŞ I. BASIM HAZİRAN 2006, İSTANBUL
IV. BASIM EKİM 2019, İSTANBUL

ISBN 978-975-458-760-9 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
DÖRTEL MATBAACILIK SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ
ZAFER MAH. 147. SOK. 9-13A
ESENİYURT İSTANBUL
TEL: (0212) 565 11 66
SERTİFİKA NO: 40970

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskulttur.com.tr

HASAN
ÂLİ
YÜCEL
KLASİKLER
DİZİSİ

XV

GUSTAVE FLAUBERT
YERLEŞİK DÜŞÜNCELER SÖZLÜĞÜ
(ŞIK GÖRÜŞLER KATALOĞU)

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİRENLER:
SEMA RİFAT-ELİF GÖKTEKE

ÖNSÖZ: JULIAN BARNES

TÜRKİYE BANKASI

Kültür Yayınları

Türkçe Çevirinin Önsözü

Türkçe'ye *Yerleşik Düşünceler Sözlüğü* (*Şık Görüşler Kataloğu*)¹ adı altında aktardığımız Gustave Flaubert'in *Le Dictionnaire des idées reçues* (*Le catalogue des opinions chic*) başlıklı yapıtı 1850 yıllarına doğru biçimlenmiş bir çalışmadır. Hazırlanması Flaubert'in yazarlık yaşamında oldukça önemli bir yer tutmuştur. Saçmalıklar, sıradanlıklar içeren sistemli bir bütün görünümündeki bu çalışma Flaubert için zengin bir fiş kaynağı gibidir. Yazar törelere ilişkin özellikleri, burjuva yaşam ve düşüncesini yansıtan durumları, konumları hep buradan çekip alacaktır.

Yazarın yarım kalmış ve ölümünden sonra yayımlanmış olan *Bouvard et Pécuchet*² (Bouvard ile Pécuchet) başlıklı romanı ile birlikte yayınlanması alışkanlık haline gelmiş olan bu çalışma aslında söz konusu romanın ikinci cildi olarak tasarlanmıştır.

Genel olarak ironi yüklü bir hava içinde kaleme alınmış olan yapıt dış görünüşüyle ve biçimsel yapısıyla ya da başlı-

¹ Yapıtın başlığı Türkçe'de kimi kez *Basmakalıp Görüşler Sözlüğü*, *Beylik Düşünceler Sözlüğü* ya da *Yerleşik Görüşler Sözlüğü* biçiminde karşılanmışsa da biz *Yerleşik Düşünceler Sözlüğü* biçimini kullanmayı daha uygun gördük.

² Türkçe çevirisi *Bilirbilmezler* (*Bouvard ile Pécuchet*), İstanbul, Can Yay., 1990; çeviren: Tahsin Yücel.

ğı ve alfabetik düzen içinde sunulmuş olmasıyla bir sözlük görünümündedir, ancak bir sözlük olarak değil de başlı başına bir metin olarak okunabilecek niteliktedir. Gerçi bazı tanımlar herhangi bir sözlük yapısına uygun türdendir, ama genel olarak tanımların türdeş nitelikte olmadığı ya da böyle sunulmadığı da bir gerçektir. Bazı girişlerin karşılıkları görece olarak uzun tutulmuşken (sözgelimi *Abélard*, *demiryolları*, *kuğu*, *şampanya*) bazılarınının çok kısa verilmiştir (sözgelimi *Almanlar*, *bakalorya*, *Racine*). Genel olarak bir sözlükte her giriş bir anlamsal eşdeğeriyle karşılanır ya da açıklanır; oysa Flaubert'in sözlüğünde beklenen tanımlar değil de bunların yerine geçen ve gerçek tanım süsü verilmiş karşılıklar, yargılar, halk arasında yaygın olan yanlış kanılar, saçmalıklar vardır. Flaubert hınzırca bir tavırla gerçekleştirmeye çalıştığı amacına ulaşmış gibidir bu yapıyla; anlamsal açıdan okura yardımcı olacak herhangi bir dayanak noktası sunmadığı için onu tanımlar karşısında yalnız bırakmış, kendi kendine karar verme durumunda bırakmış, bocalamasına ortam hazırlamıştır; okur, tanımları hiç çekinmeden benimseyin mi, bunlara katılsın mı yoksa kuşkuyla mı yaklaşsın bilemez. Flaubert'in de zaten sinsice yapmak istediği budur. Gerçekten de Eylül 1850'de arkadaşı Bouilhet'ye Şam'dan yazdığı mektupta "Sözlük'ü düşündüğüne iyi ediyorsun" der; ardından bu kitaba bir önsöz yazılması gerektiğini ekler; burada Sözlük'ün, insanları geleneklere, düzene, genel uzlaşmaya yeniden bağlamak amacıyla hazırlandığı belirtilecektir; ve bu öyle biçimde hazırlanmalıdır ki okur kendisiyle alay edilip edilmediğini anlayamasın. Görüldüğü gibi Flaubert bir tür intikam almaktadır adeta burjuva dünyasından bu 'saçmalıklar kitabı'nda. Nelere yer vermemiştir ki bu sözlükte: Sözgelimi Fransızca'daki sözcüklerin cinslerine (eril/dişil) bağlı yanlışlıklardan (Karakurbağası [*le crapaud*]. Kurbağanın [*la grenouille*] erkeği) tutun da yanlış sözcük kökenlerine (Flamankuşu [*flamant*]. Flandre'dan geldiği için böyle adlandırılmış kuş) ya da özellikle egzotik nitelikli ya-

bancı kökenli sözcüklerin yanlış karşılıklarına (Vaha [*oasis*]. Çölde han) varıncaya kadar bir yığın tuzak hazırlamıştır okura Flaubert *Yerleşik Düşünceler Sözlüğü*'nde.

Biz *Le Dictionnaire des idées reçues*'yü³ Türkçe'ye aktarırken önce, okurun olası merakını gidermek amacıyla her girişin özgün dildeki yani Fransızca'daki karşılığına, ilgili maddenin hemen yanında ayraç içinde yer verdik. Ayrıca kimi maddeler için, gereken durumlarda dipnot olarak açıklayıcı bilgiler ekledik ve bunu Ç.N. olarak belirttik.

Öte yandan Fransızca metnin Türkçe'ye aktarılması sırasında yapıtın İngilizce çevirilerini, özellikle de 1994'te çıkmış olan *The Dictionary of Received Ideas*'ı (Penguin, Syrens) göz önünde tuttuk. Yine aynı kitapta, bir Flaubert meraklısı olan Julian Barnes⁴ tarafından yazılmış Önsöz'ü de “şık” olur ve farklı bir soluk getirir düşüncesiyle dilimize aktardık.

Ayrıca sözlüğün Türkçe çevirisinde kimi maddelere, salt dil düzeyinde kaldıkları, yalnızca Fransız dilinin sınırlı bir özelliğini yansıttıkları için (sözelimi *envergure*, *coup de Jarnac*) ya da Fransız toplum yaşamını ilgilendirdikleri ve eskiye dayanan özel durumlara ilişkin oldukları için (sözelimi *la glèbe*, *giberne*, *droit de jambage*), kimi maddelere de çevirileri belirsizliğe, anlamsızlığa, tutarsızlığa ya da yanlış anlaşılmalara yol açacağı için yer vermedik.

Sözlüğü yeni baskıya hazırlarken metni bütünüyle gözden geçirdiğimizi de burada özellikle belirtelim.

Paris, Eylül 1996.

İstanbul, Nisan 2006.

Sema Rifat

³ Bu sözlüğü çevirirken, Gustave Flaubert'in Gallimard Yayınları'ndan çıkmış metni (*Œuvres*, Pléiade dizisi, 1952, cilt II, s. 999-1023) ile Seuil Yayınları'ndan çıkmış metnini (*Œuvres complètes*, 1964, cilt II, s. 303-314) temel aldık.

⁴ Julian Barnes'ın Flaubert ile ilgili bir başka yapıtı için bkz. *Flaubert'in Papağanı*, İstanbul, Can Yay., 1989; çeviren: Şavkar Altınel.

Önsöz

Accepted idea (*Benimsenmiş Düşünce*). Yerleşik düşünce, şık sıradanlık.

Bouvard et Pécuchet (*Bouvard ile Pécuchet*). Flaubert'in son romanı; yazarın 1880'de ölümüyle yarım kalmış ve bir yıl sonra yayımlanmıştır. Dünyayı anlamak ve ona egemen olmak için yola koyulan iki kâtibin öyküsüdür. Bunlar her şeyde başarısızlığa uğrarlar ve sonunda en iyi bildikleri işe, kopya etmeye dönerler.

Copie (*Kopya*). Flaubert'in planı, romandaki olaylar tamamlandıktan sonra yapıtına ikinci bir cilt eklemektir. Bu cilt iki kâtibin "Kopya"sından oluşacaktı: Yani *Yerleşik Düşünceler Sözlüğü*'nü de içerecek, tuhaf ve son derece saçma malzemenin oluşan koca bir yığın.

Du Camp, Maxime. Flaubert'in dostu; anılarında bize romancının ilk tasarılarından birinin, henüz yirmi yaşındayken sözünü ettiği tasarının Sözlük olduğunu söyleyen kişi. Flaubert'in *Mektuplar*'ında – 1850'de Şam'dan Louis Bouilhet'ye yazdığı bir mektupta – ilk kez sözü geçtiğinde, çoktan iyice biçimlenmiş bir düşüncedir Sözlük.

Erection (*Dikilme*). Bouilhet'ye yazdığı mektuptan iki yıl sonra Flaubert, Louise Colet'ye tasarısının daha kapsamlı bir betimlemesini sunar. Yapıtı, görkemli ve alaycı

bir önsözle, “genel olarak benimsenmiş her şeyin tarihî bir yüceltilmesi”yle başlayacaktır. Ardından da Sözlük bölümü gelecektir: Sözlük “alfabetik sıraya göre, olası bütün konuları kapsayacak ‘eğer bir kimse toplumun seçkin ve sevimli bir üyesi olarak kabul edilecekse onun söylemesi gereken her şeyi’ içerecektir”. Flaubert Louise’e örnek olarak altı madde gönderir. Bunların arasında da, daha sonraki otuz yıl boyunca tanımı hiç değişmeyecek olan Dikilme vardır.

Flaubert, Gustave. 1821’de Rouen’da doğdu, 1880’de Croisset’de öldü. Bir deha.

Genius (Deha). “Dehaya hayranlık duymanın anlamı yoktur, deha bir ‘nevroz’dur.”

Human Stupidity (İnsan Saçmalığı). Flaubert, *Bouvard ile Pécuchet* konusunda şunları söylemiştir: “Romanın alt başlığı ‘İnsan Saçmalığının Ansiklopedisi’ olabilirdi. Bu iş keyfimi kaçırıyor, ele aldığım konu da benim bir parçam haline geliyor.” *Madam Bovary*’deki zehirlenme sahnesi üzerinde çalışırken neredeyse kusacak duruma gelen Flaubert’in *Bouvard ile Pécuchet*’yi yazarken zekâsında gözle görülür bir azalma olduğu kayıtlara geçmemiştir.

Irony (İroni). Sözlük şimdiye kadar yazılmış olan yapıtlar arasında ironiyle en çok dolu olanlardan biridir. Flaubert’in mengenesine yerleştirilip saf ironi yağı çıkıncaya kadar sıkıştırılmış dünyadır Sözlük.

John Bull. “Bir İngilizin adı bilinmediğinde ona John Bull denir.” Sözlük ilk olarak 1913’te Fransa’da, Flaubert’in ölümünden otuz üç yıl sonra yayımlandı. John Bull 1954’te yapıtı İngilizce’ye çevirmeden önce kırk bir yıl daha bekledi. O zamandan bu yana Sözlük’ün gerçekten mevcudu tükenmiştir.

Knowledge (Bilgi). Her zaman bilgelikten ayırt edilmelidir, elinizde tuttuğunuz yapıt içinse bu, her zamankinden daha çok geçerlidir.

Laporte, Edmond. Flaubert'in dostu, Sözlük'ü de içeren Kopya'nın hazırlanması ve düzenlenmesi gibi büyük bir işte, yazara yardım eden kişi.

Manuscript (Elyazması). Sözlük'ün elyazması karmakarıktır. İki değişik biçimi vardır ve son durumunun hangisi olduğuna ilişkin hiçbir şey belirtilmemiştir; üstelik çok sayıda tanım Flaubert'in değil Laporte'un elindedir. (Bu tanımları Laporte'a Flaubert mi yazdırmıştı yoksa Laporte kendisi yazıp Flaubert'in onayına mı sunmuştu?) Son olarak, her ne kadar Flaubert'in elyazmasındaki bazı tanımların üzerleri kendisi tarafından çizilip çıkarılmışsa da Sözlük'ün yeni baskımlarında, bu çıkarılan tanımlara hâlâ yer verilmektedir: Flaubert tutkunlarının hırsı, sevgisi ve söz dinlemez merakı böyledir işte.

Number (Sayı). Bir görüşe inanan insanların sayısı ne kadar çoksa o görüşün doğruluk olasılığı o kadar azdır: Chamfort'un girişteki özdeyişine bakın. Öyle mi gerçekten?

Oil (Sıvıyağ). Bir gün Flaubert trenle yolculuk ederken bir yabancı ona sormuş: “Falanca yerden geliyorsunuz, üstelik yağ gibi kayıp gidiyorsunuz değil mi?” “Hayır” diye yanıtlamış Flaubert, “sirke gibi.”

Pyramid (Piramit). “Gereksiz bir yapı.” Flaubert bir keresinde bir sanat yapıtını piramite benzetmiştir: Yapıt çölde öylece durur, gözkamaştırıcı biçimde yararsızdır; çakallar tepesine tırmanır, burjuvalar da dibine işer. Sözlük, kesilip yontulması bütün bir yazı yaşamı boyunca süren küçük bir piramittir.

Quiche (Kış). Bkz. Satire (Yergi).

Railway (Demiryolu). Flaubert'e göre hem saçmalık simgesi, hem de saçmalığın destekçisi ve dağıtımcısı. Demiryolu saçmadır, insanların demiryoluyla ilgili olarak söyledikleri saçmadır, demiryolunda giderken söyledikleri saçmadır. Bkz. Oil (Sıvıyağ).

Satire (Yergi). Yazarın, çağın saçmalığını göğüslemek için kullandığı bir yol; öteki yolsa ironidir. Yergi yazarı dünyayı sahnenin üzerinde fırıl fırıl döndürür, ona kremalı turtalar atar, pantolonunu aşağı indirir, şiş göbeğiyle alay eder. İroni yazarı dünyayı sahnenin üzerinde fırıl fırıl döndürür ama ona “kiş” dilimleri ikram eder, şık kısa pantolonuna övgüler yağdırır, tombulluğun gerçekten önemli bir şahsiyetin belirtisi olduğunu söyler.

Thirteen at dinner (Akşam yemeğinde on üç kişi). Flaubert’in Sözlük’te belirttiği gibi her zaman kaçınılması gereken bir durum. 1880’de Rouen’da yazarın cenaze töreninden sonra, edebiyatçılardan oluşan bir grup matemci akşam yemeğine oturmuştu. Şair Théodore de Banville gelenleri saydı ve sağduyulu bir biçimde, on dördüncü konuğu bulmak amacıyla sokakların taranmasında ısrar etti. Sonunda, izne çıkmış bir er cenaze yemeğine katılmaya ikna edildi. Asker, Flaubert’in adını hiç duymamıştı ama, şair François Coppée ile tanışmaya can attığı için yemeğe geldi.

Ultraviolet (Morötesi). Bir başka biçimde söylersek, ironi yazarı, yergi yazarının renk yelpazesinin sonunda dizginleri ele alır. Yergi yazarı, görkemli, dramatik, öfkeli bir laciverti çekip çevirebilir. Ama lacivertin ötesinde de renkler vardır. Mor, moru içinde eriten morötesi: İroni yazarının renk tonu, dünyanın göremediği renk tonu.

Visibility (Görünürlük). Flaubert estetiğinin merkezinde yazarın görünmezliği vardı. Genel olarak Kopya’da olduğu gibi Sözlük’te de Flaubert görünmezliğin doruğuna ulaşır. Yapıtında yazar olarak öylesine yoktur ki neredeyse kitabı onun yazmadığı, Sözlük’ün başkalarının ürünü olduğu söylenebilir. Flaubert yalnızca dinleyici olmuştur.

Wilde, Oscar. “Flaubert benim ustamdır” demiştir, bir seferinde de şunları söylemiştir: “Flaubert Fransız düzyazısı yazmadı; yazdığı, rastlantı sonucu Fransız olarak doğan büyük bir sanatçının düzyazısıydı.”

X-ray (*X ışını*). Bkz. Ultraviolet (Morötesi).

Yes-men (and women) (*Evet efendimciler ve evet hanfendimciler*). Flaubert, yalnızca toplum yapısındaki akılsızlıklara değil, kalıplaşmış biçimde düşünmenin düşüncesizliğine de nişan alır. Günümüzde yaşasaydı, siyaset ve dilde konuşma adabının gülünçlüklerini sıralardı bir bir. Geçenlerde bir Amerikan gazetesi, bir insanı betimlerken “normal” sözcüğünün kullanımından kaçınılmasını öğütleyen, çünkü bu kullanımın, öbür insanların anormal olabileceğini ima ettiğini ileri süren bir kılavuz kitap yayımladı. Sahne gerisinden gelen gürültü Flaubert’in kahkahasıydı.

Zzzzzzzzzz. Sözlük’ü alıp bir kerede baştan sona okumak mümkün mü? Hayır. Uyuyakalırsınız. Bilgelik üzerine bir kitap olduğunu sanmayın. La Rochefoucauld’nun kitabı değil bu. Dünyadan bıktığınız anlarda elinize alıp birkaç madde okuyacağınız, sonra da, sizinkinden daha incelikli ve bıkkın bir zihnin aynı yoldan geçtiğini görüp teselli bulacağınız kitaplardan biri. Rafta dururken de işe yarayan türden bir kitap bile olabilir. Kitabı, takındığı tavrı ve tekniğini düşünmeniz, dudaklarınızda hüznü bir gülümsemenin belirmesi ve Sözlük’ün görevini yerine getirmesi için yeterli.

Julian Barnes

*Vox populi, vox Dei.**

Atasözü.

*“Bahse girerim ki kamuya mal olmuş her düşünce,
benimsenmiş her uzlaşım bir saçmalaktır, çünkü çoğunluğa
uygun gelmiştir.”*

CHAMFORT, *Özdeyişler*.

* “Halkın sesi Hakkın sesidir,” anlamında Latince atasözü. (ç.n.)

A

ABÉLARD ya da ABAILARD (*Abélard*) . Felsefesi konusunda en küçük bir fikir edinmeye, hattâ yapıtlarının adlarını bilmeye gerek yoktur. –Fulbert’in onu sakatlamasına belli belirsiz bir imada bulunmalı.– Héloïse ile Abélard’ın mezarı; size mezarın gerçek olmadığı kanıtlanırsa “Hayallerimi yıktınız” diye haykırın.

ACI (*douleur*) . Her zaman iyi bir sonucu vardır. Gerçek acı dışı vurulmayan acıdır hep.

ACIMA ya da MERHAMET (*pitié*) . Her zaman kaçınmalı bu duygudan.

AÇILIŞ TÖRENİ (*inauguration*) . Sevinç vesilesi.

ADALET (*justice*) . Adaletten asla kaygı duymamalı.

AĞIZ ÇALKALAMA TASI (*rinç-bouche*) . Bir evdeki zenginlik belirtisi.

AHLAKSIZLIK (*immoralité*) . Bu sözcük gerektiği gibi söylendiğinde kullananın saygınlığını artırır.

AHMAKLAR (*imbéciles**) . Bizim gibi düşünmeyenler.

* Flaubert’in metninde *imbécilles* olarak geçiyor. (ç.n.)

AİLE ya da KARI-KOCA (*ménage*) . Her zaman saygıyla söz etmeli.

AKRABALAR (*parents*) . Her zaman sevimlidirler. – Zengin olmayanlarını gizlemek gerekir.

AKSIRMA ya da HAPŞIRMA (*éternuement*) . Tanrı sizi kutsasın! [Çok yaşa!] dedikten sonra bu alışkanlığın kökeniyle ilgili bir tartışma başlatmalı.

AKTRİSLER (*actrices*) . İyi aile çocuklarının yıkımı. – Korkunç şehvet düşkünüdürler, zevk ve eğlenceye dalarlar, milyonları yiyip yutarlar, sonunda da düşkünlerevinde ölürlər. – Bağışlayın! Aralarında iyi anne olanları da vardır!

ALBATR (*albâtre*) . Kadın vücudunun en güzel yerlerini betimlemeye yarar.

ALIN (*front*) . Geniş ve çıplak bir alın deha belirtisidir.

ALKOLİZM (*alcoolisme*) . Günümüzdeki bütün hastalıkların nedenidir.

ALMANLAR (*Allemands*) . Hayalci bir ulus (modası geçmiş).

AMERİKA (*Amérique*) . Adaletsizliğe iyi bir örnek: Kristof Kolomb tarafından keşfedilmiş ama adını Amerigo Vespucci'den almıştır. –*Self-government* [kendi kendini yönetme, özerklik] üstüne uzunca bir söylev vermeli.

AMFİ (*hémicycle*) . Yalnız Güzel Sanatlar Okulu'nun amfisi bilinsin yeter.

ANARŞİ CANAVARI (*hydre de l'anarchie*) . Alt etmeye çalışmalı.

ANKA (*phénix*) . Yangın sigortası şirketi için güzel bir ad.

ANSİKLOPEDİ (*Encyclopédie*) . Modası geçmiş bir yapıt olduğu için *Ansiklopedi*'yle biraz acıyarak alay etmeli ve hattâ ona şiddetle karşı çıkmalı.

ANTİKALAR (*les antiquités*) . Hep yeni yapılmış olurlar.

ANTRAKT (*entr'acte*) . Her zaman çok uzundur.

APSENT (*absinthe*) . Son derece güçlü bir zehirdir. – Be-
devilerin öldürdüğünden daha çok asker öldürmüştür.

ARABALAR (*voitures*) . Araba kiralamak araba sahibi
olmaktan daha elverişlidir: Böylece insan, hem hizmetçi hem
de at derdinden kurtulmuş olur, ne de olsa hep hastadırlar.

ARKHİMEDES (*Archimède*) . Ondan söz ederken şöyle
demeli: “Eureka” [“Buldum”]. – Ya da şöyle: “Bana bir da-
yanak noktası verin dünyayı yerinden oynatayım.” Bir de
Arkhimedes vidası vardır ama biz onun ne olduğunu bilmek
zorunda değiliz.

ARP (*harpe*) . Olağanüstü armoniler yaratır. –Gravürler-
de arpın yalnız harabelerde ya da bir sel suyu kıyısında ça-
lındığı görülür. – Kolun ve elin güzelliğini ortaya koyar.

ARSENİK (*arsenic*) . Her yerde bulunur. Madam Lafarge
anımsatılmalı mı? – Oysa arsenik yiyen toplumlar vardır.

ASLAN (*lion*) . Yüce gönüllüdür. Her zaman büyük bir
topla oynar.

ASTRONOMİ (*astronomie*) . Hoş bir bilim dalıdır. De-
nizcilik alanında (yalnız denizcilik alanında) çok yararlıdır. –
Hazır yeri gelmişken söyleyelim, astrolojiyi alaya almalı.

AŞINMIŞ (*fruste*) . Eski olan her şey aşınmıştır, aşınmış
olan her şey de eskidir. – Antika eşya satın alırken bu mut-
laka anımsanmalı.

AT (*cheval*) . Gücünün farkında olsaydı binicisinin onu
sürmesine izin vermezdi. – At eti. – Ciddi görünmek isteyen
bir kimse için iyi bir yazı konusu. – Yarış atı: Küçümsenme-
li. Ne işe yarar ki?

ATE ya da TANRITANIMAZ (*athée*) . Tanritanıma-
lardan oluşan bir ulus varlığını sürdüremez.

AV (*chasse*) . İnsanın çok severmiş gibi görünmesi gereken harika bir uğraş. – Hükümdarların debdebesinin bir parçası.– Yüksek görevliler için bir coşma vesilesi.

AV BORUSU (*cor de chasse*) . Ormanda iyi bir etki yapar (bir de akşam su üstünde).

AV ETİ (*gibier*) . Yalnız çürümeye başladığında iyidir.

AVUKATLAR (*avocats*) . Meclis'te sayıları çok fazladır. –Sağlıklı düşünemezler.– Düzgün konuşamayan bir avukatla ilgili olarak şöyle demeli: Evet ama, hukuk bilgisi kuvvetlidir onun.

AY (*lune*). İnsana hüznün verir . – Kimbilir belki de üzerinde yaşayanlar vardır.

AYAK KOKUSU (*odeur des pieds*) . Sağlık belirtisi.

AYAK TERLEMESİ (*transpiration des pieds*) . Sağlık belirtisi.

AYGIR (*étalon*) . Küçük kızlara göre aygır, attan daha büyük olan attır.

AYI (*ours*) . Adı genellikle Martin'dir. – Ayı tuzağına düşmüş bir saati görerek çukura inen ve orada parçalanıp yenen malûl askerin öyküsü anlatılmalı.

AZ-KAZANÇ (*gagne-petit*) . Bir dükkân için, güven uyandıran güzel bir tabela.

B

BACA (*cheminée*) . Her zaman tüter. – Isınmayla ilgili tartışma konusu.

BADANA (*badigeon*) . Kilise duvarlarının badanalanmasına şiddetle karşı çıkmalı. Sanatsal nitelikli bu öfke son derece yerindedir.

BAGNOLET (*Bagnolet*) . Körleriyle ünlü yer.

BAĞLILIK ya da SADAKAT (*dévouement*) . Başkalarının bağlılıktan yoksun olmasından yakınmalı. – “Bu açıdan köpekten bile daha beteriz!”

BAHARATÇILAR (*épiciers*)....

BAKALORYA (*baccalauréat*) . Bakaloryaya şiddetle karşı çıkmalı.

BAKAN (*ministre*) . İnsanın şan ve şöhretinin doruk noktası.

BALONLAR (*ballons*) . Balonla sonunda Ay’a gidilecek. – Bizler henüz bunları kullanmaktan uzağız.

BANKERLER (*banquiers*) . Tümü de zengindir, Arap’tır, mal canlısıdır.

BASKLAR (*basques*) . En iyi koşan halk.

BASUR ya da HEMOROYİD (*hémorroïdes*) . Soba ve taş sıralar üzerine oturmaktan olur.

BAŞKALAŞMALAR ya da DEĞİŞİMLER (*métamorphoses*) . Bunlara inanılan zamanlara gülüp geçmeli. – Ovidius tarafından icat edilmişlerdir.

BAŞ YASTIĞI (*oreiller*) . Hiç kullanılmamalı, insanı kambur yapar.

BAYADERLER ya da HİNT RAKKASELERİ (*bayadères*) . Doğu dünyasında bütün kadınlar bayaderdir . – Bu sözcük insanın hayalgücünü oldukça uzaklara sürükler.

BAYRAK (ULUSAL -) (*drapeau national*) . Görüldüğünde insanın kalbi çarpar.

BAZİLİKA (*basilique*) . Kilisenin görkemli eşanlamlısı; her zaman gösterişlidir.

BEDDUA (*malédiction*) . Her zaman babalar beddua eder.

BEDEN (*corps*) . Eğer bedenimizin nasıl oluştuğunu bilseydik tek bir hareket bile yapmaya cesaret edemezdik.

BEDEN ATEŞİ (*fièvre*) . Kanın güçlü olduğunun kanıtı. Beden ateşinin çıkmasına erik neden olur.

BEDEN EĞİTİM (*exercice*) . Bütün hastalıklardan korur: Beden eğitimi yapılması her zaman salık verilmelidir.

BEKÂRLAR (*célibataires*) . Tümü de bencil ve sefihtir. – Vergiye bağlanmaları gerekir. – Kendilerine hüznü bir yaşlılık dönemi hazırlarlar.

BEKÂRLIĞA VEDA PARTİSİ (*déjeuner de garçons*) . Partide mutlaka istiridye ve beyaz şarap olmalı, açık saçık fıkralar anlatılmalıdır.

BEKÂR ODASI (*appartement de garçon*) . Her zaman dağınıktır. – Kadınların oraya buraya atılmış ıvır zıvırları. – Sigara kokusu. – Bekâr odasında tuhaf şeyler bulunabilir kuşkusuz.

BELLEK (*mémoire*) . İnsan kendi belleğinden yakınmalı, hatta belleksiz olmasıyla böbürlenmeli. – Ama biri de çıkıp size düşünme yetiniz yoktur derse, o zaman bağırıp çağırmanızdır.

BENCİLLİK (*égoïsme*) . İnsan başkalarının bencilliğinden yakınmalı, kendi bencilliğinin farkına bile varmamalı.

BİLARDO (*billard*) . Soylu bir oyun. – Sayfiyedeyken bilardodan vazgeçilmez.

BİLGİÇ KADIN (*bas-bleu*) . Entelektüel konularla ilgili her kadını belirtmek için kullanılan küçümseyici deyiş. – Destek olarak Molière’den alıntı yapmalı: “Zekâsının gücü yükseldiğinde...”; vb..

BİLGİÇLİK ya da **UKALALIK** (*pédantisme*) . Sıradan konulara ilişkin değilse alaya almalı.

BİLGİNLER (*savants*) . Onlarla matrak geçmeli. – Bilgin olmak için yalnızca bellek ve çalışma yeterli değildir.

BİNİCİLİK (*équitation*) . İnsanı zayıflatmak için iyi bir spor. Örnek: Süvari sınıfındaki bütün askerler zayıftır. – Şişmanlamak için de iyi bir spor. Örnek: Süvari sınıfındaki bütün subayların koca bir göbeği vardır.

BİRLEŞME (*fusion des branches royales*) . Kraliyet dallarının, kollarının birleşmesi umudunu hiç yitirmemeli!

BİRLİK ÜYELERİ (*ligueurs*) . Fransa’da liberalizmin hahercileri.

BORSA (*la bourse*) . Kamuoyunun termometresi.

BORSACILAR (*boursiers*) . Tümü de hırsızdır.

BOŞANMA (*divorce*) . Napolyon boşanmamış olsaydı, hâlâ tahtta olurdu.

BOYNUZLU (*cocu*) . Her kadın kocasını boynuzlamalı.

BOZGUN (*défaite*) . Bozguna “uğranır”, üstelik bozgun öyle büyük olur ki geride haberini verecek kimse kalmaz.

BRÖTONLAR (*Bretons*) . Tümü de yürekli insanlardır, ama inatçıdırlar.

BUDACILIK (*bouddhisme*) . “Hindistan’ın sahte dini” (Bouillet Sözlüğü’nün tanımı, 1. baskı)*.

BUDEN ya da KAN SUCUĞU (*boudin*) . Evlerdeki neşe belirtisi. Noel gecesinde buden’den vazgeçilmez.

BUFFON (*Buffon*) . Yazı yazarken kolluk takardı.

BÜRO (*bureau*)

BÜTÇE (*budget*) . Hiçbir zaman dengede değildir.

BÜYÜCÜLÜK (*magie*) . Büyücülükle alay etmeli.

BÜYÜK PERHİZ (*Carême*) . Aslında basit bir sağlık önlemidir.

* Fransız tarihçisi ve sözlükçüsü Marie-Nicolas Bouillet’nin (1798-1864) *Dictionnaire universel d’histoire et de géographie* (Dünya Tarihi ve Coğrafyası Sözlüğü) [1842] adlı yapıtına gönderme yapılıyor. (ç.n.)

C

CAM ÜZERİNE BOYARESİM (*peinture sur verre*) . Bu sanatın sırrı günümüzde kaybolmuştur.

CANAVARLAR (*monstres*) . Artık canavarlara rastlanmıyor.

CENTİLMEN (*gentilhomme*) . Artık centilmen kalmadı.

CEP SAATİ (*montre*) . Cenevre’den geliyorsa iyidir. Peri oyunlarında, biri cebinden saatini çıkardığında bu mutlaka bir “soğandır” [Fr. *oignon**]: Bu şaka hep tutar.

CERRAHLAR (*Chirurgiens*) . Katı yürekli dirler: Kasap demeli onlara.

CHARTREUX KEŞİŞLERİ (*chartreux*) . Zamanlarını şartröz likörü [Fr. *chartreuse*] yapmak, mezarlarını kazmak ve “Birader, göçme vakti artık” demekle geçirirler.

CIVA (*mercure*) . Hastalığı da hastayı da götürür.

CİLALAMA (*cirage*) . Ancak insanın kendi yaptığı cilalama iyidir.

* Fransızca’da *oignon* sızcığı bu bağlama uygun olarak “iyice bombe eski saat” anlamına da gelir. (ç.n.)

CİMNASTİK (*gymnastique*) . İnsan ne kadar cimnastik yapsa yine de azdır. – Cimnastik çocukları çok yorar.

CİN (*djin*) . Bir oryantal dansın adı.

CİZVİTLER (*Jésuites*) . Cizvitlerin bütün devrimlerde parmağı vardır. – Ne kadar kalabalık oldukları kestirilemez. – “Cizvitler Savaşı”ndan hiç söz etmemeli.

COKEY (*jockey*) . Cokey milletine acımalı.

COŞKU (*enthousiasme*) . Yalnızca İmparator’un küllerinin geri getirilmesi coşku uyandırabilir.

CUJAS (*Cujas*) . Bartholde’den ayrılmaz; ne yazdıklarını kimse bilmez, önemi de yoktur zaten. – Hukuk okuyan herkese şu söylenmeli: “Cujas ile Bartholde’e saplanıp kalmışsınız.”

CÜPPE (*robe*) . Saygı uyandırır.

Ç

ÇAĞ(IMIZ) (*époque[la nôtre]*) . Çağımıza şiddetle karşı çıkmalı. – Şiirsel olmamasından yakınmalı. – Onu, geçiş dönemi, çöküş dönemi olarak adlandırmalı.

ÇAKILTAŞLARI (*galets*) . Denizden toplayıp getirmeli.

ÇAN KULESİ (*clocher*) . Köydeki çan kulesini görünce insanın kalbi çarpar.

ÇATI (*enceinte*) . Bu sözcüğü resmî konuşmalarda kullanmalı: “Beyler, bu çatı altında”. – Bir söylev verirken iyi etki bırakır.

ÇEVRE (*cercle*) . İnsan her zaman bir çevreye bağlı olmalıdır.

ÇİÇEK BOZUĞU (*grêlé*) . Yüzü çiçek bozuğu olan kadınların tümü de şehvet düşkünüdür.

ÇİÇEK HASTALIĞI [İNEKTEKİ ve ATTAĞI] (*vaccine*) . Yalnızca bu hastalığa karşı aşılanmış olan kimselerle görüşmeli.

ÇİFTÇİLER (*laboueurs*) . Onlarsız ne olurduk biz?

ÇİFTLİK SAHİPLERİ (*fermiers*) . Tümünün de durumu iyidir.

ÇOCUK KATLİ (*infanticide*) . Bu suç yalnızca aşağı tabakadan olanlar arasında işlenir.

ÇOCUKLAR (*enfants*) . Çevrede birileri varken çocuklara coşkulu bir şefkat göstermeli.

ÇÖL (*désert*) . Çölde hurma yetişir.

D

DAGEREOTİP (*daguerréotype*) . Resim sanatının yerini alacak.

DALAK (*rate*) . Eskiden koşucuların dalağı alınırdı.

DEHA (*le génie*) . Buna hayranlık duymak boşunadır; deha bir nevrozdur.

DEMİRYOLLARI (*chemins de fer*) . Demiryolları emrinde olsaydı, Napolyon hiç yenilmezdi. – Demiryollarının icadına hayran kalıp şöyle demeli: “Efendim, şimdi sizinle konuşmakta olan bendeniz bu sabah falanca yerdeydim; falanca yer trenine binmişim, orada işlerimi halledip falanca saatte de geri dönmüşüm bile!”

DEMİR YUMRUK (*bras*) . Fransa’nın yönetimi için demir bir yumruğa gerek vardır.

DEMOSTHENES (*Démosthène*) . Ağzına yassı bir çakıltaşı almadan söylev vermezdi.

DENİZ (*mer*) . Dibi yoktur. – Sonsuzluk imgesidir. – Büyük düşünceler uyandırır.

DENİZ TUTMASI (*mal de mer*) . Deniz tutmasını hissetmemek için başka bir şey düşünmek yeterlidir.

DEREBEYLİK (*féodalité*) . Derebeylik konusunda asla kesin bir fikir sahibi olmamalı ama ona şiddetle karşı çıkmalı.

DERİN BİLGİ (*érudition*) . Derin bilgi darkafalılığın belirtisi olarak küçümsenmeli.

DESCARTES (*Descartes*) . “*Cogito ergo sum.*” [“Düşünüyorum öyleyse varım.”]

DESEN (*l’art du dessin*) . Üç şeyden oluşur: Çizgi, gren ve ince gren, bir de ustaca çizilen çizgi vardır. Ama ustaca çizilen çizgi yalnız ustanın elinden çıkar (Christophe) .

DEVE (*chameau*) . Devenin iki, hecin devesinin [Fr. *dromadaire*] bir tek hörgücü vardır. – Ya da devenin bir, hecin devesinin de bir hörgücü vardır (tam olarak bilinmez; insan hep şaşırır).

DEVEKUŞU (*autruche*) . Taşları sindirir.

DIŞALIM (*importation*) . Ticareti için için kemiren neden.

DİDEROT (*Diderot*) . Ardından hep d’Alembert gelir.

DİKİLME (*érection*) . Yalnızca anıtlardan söz ederken kullanılır.

DİLBİLGİSİ (*grammaire*) . Çocuklara, daha küçük yaşta, anlaşılır ve kolay bir şey olarak öğretilmeli.

DİLENCİLİK (*mendicité*) . Yasaklanması gerekir ama bu hiç gerçekleşmez.

DİLETTANTE (*dilettante*) . Opera gediklisi, zengin adam.

DİN (*la religion*) . Toplumun temellerinden biri. –Halklar için gerekli, ama fazlası değil.– “Atalarımızın dini” deyişi dokunaklı bir biçimde söylenmelidir.

DİNSİZ (*impie*) . Dinsizlere şiddetle karşı çıkmalı.

DİN ŞEHİTLERİ (*martyrs*) . İlk Hristiyanların tümü de din şehidi olmuştur.

DİOGENES (*Diogène*) . “Bir adam arıyorum.” – “Gölge etme başka ihsan istemem.”

DİPLOMA (*diplôme*) . Bilgi göstergesi. – Hiçbir şeyi kanıtlamaz.

DİPLOMATLIK (*diplomatie*) . Güzel meslek (ama güçlük dolu, gizem yüklü) . Yalnızca soylu kişilere yakışır. – Belirsiz bir anlamı olan ama alışlagelmişin üstünde bir meslek. – Bir diplomat her zaman zeki ve kavrayışlıdır.

DİREKTUVAR (*le Directoire*) . Dönemi’nin utançları. – “O zamanlar onur sahibi insanlar orduya sığınmıştı.” – Kadınlar, Paris’te çırlıçıplak dolaşırlardı.

DİŞLER (*dents*) . Elma şarabı [sıdr], tütün, badem şekeri, dondurma, ağzı açık uyumak ve çorbanın hemen üstüne bir şey içmek dişleri çürütür.

DOĞUŞTAN FİKİRLER (*idées innées*) . Dalga geçmeli bunlarla.

DOKTOR (*docteur*) . Bu sözcüğün önüne her zaman “iyi” sözcüğü getirilmelidir [iyi doktor]; erkekler arasında da teklifsiz konuşmalarda önüne “si...” getirilir: Ah! si... Doktor! Bütün doktorlar maddecidir.

DOKTRİNCİLER (*doctrinaires*) . Onları önemsememek gerekir. Neden ama? Bilinmez.

DOLANDIRICI (*escroc*) . Hep yüksek sosyetenin çıkar.

DOLMEN (*dolmen*) . Eski Fransızlarla ilgilidir. – Drüidlerin kurban verirken kullandıkları taş. – Bu konuda daha fazla bir şey bilinmiyor. – Dolmenler yalnızca Bretagne’da bulunur.

DOMINO (*dominos*) . İnsan bu oyunu en iyi çakırkeyifken oynar.

DOMUZ (*cochon*) . Bedeninin içi “bir insanınkinin tıpatıp aynısı” olduğuna göre hastanelerde anatomi öğrenmek için domuzdan yararlanılmalıydı.

DONDURMA (*glaces*) . Dondurma yemek tehlikelidir.

DOYUM (*jouissance*) . Müstehcen bir sözcük.

DÖLÜT (*fœtus*) . Etil alkolde saklanan her türlü beden parçası.

DUKA (*doge*) . Denizle birleşirdi. – Yalnızca biri bilinir: Marino Faliero.

DÜELLO (*duel*) . Düelloya şiddetle karşı çıkmalı. Cesaret kanıtı değildir. – Düello yapmış bir erkeğin saygınlığı.

DÜRÜSTLÜK (*intégrité*) . Özellikle yargıçlığa özgüdür.

DÜŞÜNMEK (*penser*) . Güçtür; bizi düşünmeye zorlayan şeyler genellikle yüzüstü bırakılmıştır.

DÜZEN (*L'ordre*) . Ne cinayetler işleniyor senin uğruna!

DÜZYAZI (*prose*) . Şiir yazmaktan daha kolaydır.

E

EDEBİYAT (*littérature*) . Aylakların uğraşı.

EDEP ERKÂN (*décorum*) . İnsana saygınlık kazandırır. Kitlelerin hayal gücünü sarsar. – “Gerekir! Gerekir!”

EĞİTİM (*instruction*) . İnsan çok eğitim görmüş izlenimi bırakmalı. – Halkın, geçimini sağlamak için eğitime gereksinimi yoktur.

EĞLENCE DÜŞKÜNLERİ (*sybarites*) . Bunlara şiddetle karşı çıkmalı.

EĞRETİLEMELER (*métaphores*) . Edebi üslupta eğretilemeye her zaman çok yer verilir.

EKMEK (*pain*) . Ekmeğin içine karışmış hiçbir yabancı maddeyi bilemeyiz.

EKONOMİ (*économie*) . Hep “Düzen” sözcüğünden sonra gelir, insanı servete kavuşturur. – Banker Perregaut’nun avlusunda yerden bir toplu iğne alan Laffite’in öyküsü örnek olarak verilmeli.

ELEŞTİRMEN (*critique*) . Her zaman saygınlığı vardır. – Her şeyi tanıdığı, her şeyi bildiği, her şeyi okumuş, her şeyi görmüş olduğu kabul edilir. – Eleştirmenden

hoşlanmadığınız zaman ona Aristarque* (ya da harema-ğası) deyin.

ELMAS (*diamant*) . İnsanoğlu sonunda elmas da yapacak! – Hele basit bir kömür parçası olduğunu düşünürsek! – Doğal halde bulsaydık eğilip almazdık bile!

ELMA ŞARABI ya da SİDR (*cidre*) . Dişleri çürütür.

EMİR (*Émir*) . Emir yalnızca Abdülkadir'den söz ederken kullanılır.

ENAYİ (*dupe*) . Enayi olmaksansa hinoğluhin olmak iyidir.

ENFİYE ÇEKME (*prise de tabac*) . Bir köşeye çekilip kendini okumaya veren kimselere yakışır.

ENGEREK YILANI (*aspic*) . Kleopatra'nın incir sepetinden dolayı tanınan hayvan.

ENGİZİSYON (*inquisition*) . Engizisyon'un cinayetleri çok abartılmıştır.

ENTRİKA (*intrigue*) . İnsanı her türlü sonuca götürür.

EPIKUROZ (*Epicure*) . Küçümsenmeli.

ERDİŞİ ya da HÜNSA (*hermaphrodite*) . Marazi bir merak uyandırır. – Böyle olan birini görmeye çalışmalı.

ERKENCİ ya da SABAH ERKEN KALKAN (*matinal*) . Erkenci olmak, ahlaklı olmanın kanıtıdır. – İnsan sabah saat 4'te yatar 8'de kalkarsa tembeldir, ama akşam 9'da yatağa girip ertesi gün 5'te kalkarsa aktiftir.

ESKRİM (*escrime*) . Eskrim ustaları, kimsenin bilmediği hamleleri bilir.

* Fransızca'daki Aristarque hem özel ad hem de cins adıdır; doğruluk ve sertliğiyle ünlü İskenderiyeli eleştirmen Aristarkhos'un adından gelir ve "aklı başında, aydın ama sert bir eleştirmen" anlamını taşır. (ç.n.)

ESMER KADINLAR (*brunes*) . Sarışın kadınlardan daha sıcaktırlar. (Bkz. SARIŞIN KADINLAR).

ESNEME (*baillement*) . Şöyle demek gerekir: Kusura bakmayın, sıkıntıdan değil, mideden.

EŞARP (*écharpe*) . Şiirsel.

ETAJER (*étagère*) . Güzel bir kadının evinde mutlaka bulunması gerekir.

ETRÜSK (*étrusque*) . Bütün eski vazolar Etrüsk vazosudur.

EVRAK ÇANTASI (*portefeuille*) . Koltuğunun altında bir evrak çantası taşımak insana bakan havası verir.

F

FABRİKA (*fabrique*) . Yakınlarda bulunması tehlikelidir.

FAR (*fard*) . Cildi yıpratır.

FATURA (*facture*) . Her zaman çok kabarıktır.

FELSEFE (*philosophie*) . Felsefeyi her zaman alaya almalı.

FİTİK (*hernie*) . Her insanın fıtığı vardır ama bundan haberi yoktur.

FİGARÖ'NÜN DÜĞÜNÜ (*Le Mariage de Figaro*) . İşte Fransız Devrimi'nin nedenlerinden biri daha.

FİLDİŞİ (*ivoire*) . Yalnızca dişlerden söz ederken kullanılır.

FİLLER (*éléphants*) . Bellekleriyle ünlüdürler ve güneşe bayılırlar.

FLAMANKUŞU (*flamant*) . Flandre'dan* geldiği için böyle adlandırılmış olan kuş.

FORNARİNA (LA) (*La fornarina*) . Güzel bir kadındı; daha fazlasını bilmeye gerek yok.

* Flandre bölgesinde oturan halk da Flaman olarak adlandırılır. (ç.n.)

FORSALAR ya da KÜREK MAHKUMLARI (*forçats*) . Yüzleri insanda kuşku uyandırır. Tümünün de elleri çok beceriklidir. – Zindandakiler arasında dahiler de bulunur.

FOSİLLER (*fossiles*) . Tufanın kanıtı. – Bir Fransız Akademisi üyesinden söz ederken yapılan ince bir şaka.

FRANSIZ AKADEMİSİ (*Académie Française*) . Fransız Akademisi’ni kötülemeli ama mümkünse oraya üye olmaya çalışmalı.

FRANSIZLAR (*Français*) . Dünyanın bir numaralı halkı.

FRENGİ (*syphilis*) . Az çok herkesi etkilemiştir.

FRESK (*fresque*) . Artık yapılmıyor.

FULAR (*foulard*) . İçine (fuların içine) sümkürmek çok “yerinde” bir davranıştır.

FÜG (*fugue*) . Ne olduğu bilinmez ama anlaşılması güç ve çok sıkıcı olduğunu ileri sürmek gerekir.

G

GARLAR (*gares de chemin de fer*) . Garların karşısında insan kendinden geçmeli ve mimarlık alanında örnek olarak onları göstermeli.

GÂVUR (*giaour*) . Anlamı bilinmeyen, kaba bir söz, ama Doğu'yla ilgisi olduğu bilinir.

GAZETELER (*journaux*) . İnsan gazetelerden vazgeçmemeli. – Ama şiddetle de karşı çıkmalı onlara.

GECE TOPLANTILARI (*veillées*) . Sayfiyede yapılan gece toplantıları ahlaka uygun toplantılardır.

GECEYARISI (*minuit*) . Mutluluğun ve temiz zevklerin son sınırı; bu saatten sonra yapılan her şey ahlaka aykırıdır.

GELİŞME ya da İLERLEME (*progrès*) . Hep yanlış yorumlanmıştır; alelacele gerçekleşir.

GEMİ (*navire*) . Gemiler yalnızca Bayonne'da gerektiği gibi yapılır.

GENÇ ADAM (*jeune homme*) . Hep şakacıdır . – Öyle olması gerekir. – Öyle olmadığında bu işe şaşmalı.

GERİLLA (*guérilla*) . Düşmana, düzenli ordudan daha çok zarar verir.

GİRİŞ VERGİSİ (*octroi*) . Bu alanda hile yapmalı.

GOBLEN (*tapisseries des gobelins*) . Olağanüstü bir çalışmadır; dokunabilmesi için elli yıl gerekir. – Goblen halıların önünde “Resimden daha güzel!” diye haykırmalı. – Goblen işçisi ne yaptığıнын farkında değildir.

GOD SAVE THE KING (*Tanrı kralı korusun*) . Béran-ger’de bu deyiş “God savé te King” biçiminde telaffuz edilir ve *Sauvé* [kurtarılmış] (*Préservé* [korunmuş]) ile uyaklıdır.

GOLFSTRİM (*Gulf-Stream*) . Norveç’in, henüz yeni keşfedilen ünlü kenti.

GORDİON DÜĞÜMÜ ya da KÖRDÜĞÜM (*nœud gordien*) . İlkçağ’a ilişkindir.

GOTİK (*gothique*) . İnsanı, öbür üsluplara göre dine daha çok yönlendiren mimarlık üslubu.

GÖÇMENLER (*émigrés*) . Yaşamlarını gitar dersi verecek ve salata yaparak kazanırlardı.

GÖL (*lac*) . Gölde gezinirken erkeğin yanında bir kadın olmalı.

GÖLGE – IŞIK (*clair – obscur*) . Ne olduğu bilinmez.

GÖL KENTLERİ (*les villes lacustres*) . Var oldukları yadsınmalı, çünkü su altında yaşamak olanaksızdır.

GÖMME (*inhumation*) . Çoğu kez aceleye getirilir. Açlıklarını bastırmak için kollarını yiyen ceset öyküleri anlatmalı.

GÖREVLER (*devoirs*) . Görevlerin başkaları tarafından yerine getirilmesi istenmeli, iş başa düşünce bunlardan kurtulmalı. – Başkalarının bize karşı görevleri vardır ama bizim onlara karşı görevlerimiz yoktur.

GÖREVLİ ya da MEMUR (*fonctionnaire*) . Görevi ne olursa olsun saygı uyandırır.

GÖZDİŞİ (*dent œillère*) . Bu diş, gözle bağlantılı olduğu için çekilmesi tehlikelidir. – Diş çektirmek “insanı sevindiren bir şey değildir”.

GROG (*grog*) . Pek öyle doğru dürüst bir içki sayılmaz.

GRUP RESMÎ (*groupe*) . Şöminenin üzerine iyi gider, bir de siyaset alanına uygundur.

GÜMRÜK (*douane*) . Gümrüğe karşı çıkmalı; gümrükte hile yapmalı.

GÜNEY FRANSA İNSANLARI (*les Méridionaux*) . Tüm de şairdir.

GÜNEY FRANSA MUTFAĞI (*cuisine du Midi*) . Hep sarımsaklıdır. Şiddetle karşı çıkmalı.

GYMNASE (LE) . Comédie-Française'in şubesi.

H

HACKNEY ATI (*haquenée*) . Beyaz renkli, soyu tükenmiş bir Ortaçağ hayvanı.

HAÇLI SEFERLERİ (*croisades*) . Seferlerin, Venedik ticaretine iyiliği (yalnızca yararı) dokunmuştur.

HADİM (*eunuque*) . Sistina Şapeli'nin kastralarına [iğdişlerine] sövüp saymalı.

HAMAK (*hamac*) . Kreollere özgüdür. – Bir bahçede mutlaka bir hamak bulunmalı. – İnsan hamakta, yataktan daha rahat ettiğine inanmalı.

HARABELER (*ruines*) . İnsanın düşlere dalıp gitmesine yol açarlar, ayrıca bir manzaraya şiirsellik kazandırırılar.

HARALAR SORUNU (*la question des haras*) . Parlamentoda iyi bir tartışma konusu.

HARDAL (*moutarde*) . Mideyi mahveder.

HASTA (*malade*) . Bir hastanın moralini yükseltmek için rahatsızlığını alaya almalı, çektiği acıları da yok saymalı.

HAŞLAMA ET (*le bouilli*) . Sağlığa yararlıdır. – Çorba [Fr. *soupe*] sözcüğüyle hep yan yanadır: Çorba ve haşlama et.

HATA ya da YANLIŞ (*faute*) . “Ağır bir suçtan da beter bu, bir hata bu.” (Talleyrand.) “Size, işleyecek hata kalmadı artık.” (Thiers.) – Bu iki tümce derinlemesine bir tarzda söylenmelidir.

HAVA . Bitmez tükenmez sohbet konusu. – Havadan her zaman yakınmalı (Fr. *temps*). Hava cereyanından her zaman kaçınmalı. – Hiç şaşmaz olarak hava, sıcaklıkla her zaman çelişir. Sıcaklık yükselse hava soğuktur, ve bunun tersi geçerlidir. (Fr. *air*).

HAYALGÜCÜ (*imagination*) . Her zaman dipdiri. – Hayalgücüne güvenmemeli. – Başkalarınınkini de beğenmemeli.

HAYALLER (*illusions*) . Bir zamanlar yığınla hayale sahipmiş gibi yapmalı; sonra onları yitirmiş olmaktan yakınmalı.

HEİLOTES (*ilotes*) . İnsanın oğluna örnek olarak göstereceği bir şeydir, ama *heilotes*’lerin nerede bulunacağı bilinmez.

HENRİ III ve HENRİ IV (*Henri III et Henri IV*) . Bu krallardan söz ederken, “Bütün Henri’ler mutsuzdu.” demekten geri kalmamalı.

HİRİSTİYANLIK (*christianisme*) . Köleleri özgürlüğe kavuşturmuştur.

HİDROTERAPİ ya da SU TEDAVİSİ (*hydrothérapie*) . Bütün hastalıkları hem geçirir hem de onların ortaya çıkmasına yol açar.

HİPPOKRATES (*Hippocrate*) . Hippokrates’ten alıntıları her zaman Latince yapmalı, çünkü o Yunanca yazardı.

HİSAR (*château fort*) . Philippe Auguste’ün hükümdarlığı sırasında hep kuşatmaya uğramıştır.

HİYEROGLİF (*hiéroglyphes*) . Mısırlıların eski dili; işledikleri suçların sırlarını gizlemek için rahipler tarafından icat

edilmiştir. – Bir de bunları anlayan kişiler olduğunu düşünün! – Neyse, belki de yalnızca bir şakadır!

HİZMET (*service*) . Çocukları tokatlamak, hayvanları dövmek, hizmetçileri kovmak, kötülük yapanları cezalandırmak, onlara hizmet etmektir.

HOMEROS (*Homère*) . Hiç yaşamadı. – Gülme biçimiyle ünlüdür: Homerosvari bir gülüş [katılırcasına gülüş].

HOSPODAR (*hospodar*) . “Doğu sorunu”ndan söz ederken tümce arasına sıkıştırılırsa iyi etki yapar.

HUGO, VİCTOR (*Victor Hugo*) . Siyasetle uğraşması gerçekten büyük hataydı.

HUKUK (*le droit*) . Ne olduğu bilinmez

HURMA AĞACI ya da PALMİYE (*palmier*) . Yöresel bir renk, bir özellik katar.

HÜNNAP EZMESİ ya da HÜNNAP ŞURUBU (*jujube*) . Neyle yapıldığı bilinmez.

İ

İBRANİCE (*hébreu*) . Anlaşılmayan her şey İbranicedir.

İCAZ (*laconisme*) . Artık kullanılmayan bir dil.

İÇ ÇAMAŞIRI (*linge*) . Hiç fazla (yeterince) gösterilmez.

İÇ ÇEKME (*soupir*) . Bir kadının yanında iç çekmeli.

İDAMLAR (*exécutions capitales*) . İdamları seyretmeye giden kadınlardan yakınmalı.

İDAM SEHPASI (*échafaud*) . İnsan idam sehpasına çıktığında, ölmeden önce birkaç etkili söz söyleyebilmek için hazırlıklı olmalı.

İDEAL (*idéal*) . Tümüyle yararsız.

İDEOLOG (*idéologue*) . Bütün gazeteciler birer ideologtur.

İKTİSAT (*économie politique*) . Ruhsuz bir bilim dalı.

İLKÇAĞ (*Antiquité*) . Ona ilişkin her şey, hem basmakalıp hem de cansıkıcıdır.

İLKELER (*principes*) . İlkeler asla tartışılmaz; ne nitelikleri ne de sayıları saptanabilir; neyse, ilkeler kutsaldır.

İMGELER (*images*) . Şiirde hep gereğinden çok imge vardır.

İMPARATORİÇELER (*impératrices*) . Tümü de güzeldir.

İMPARATORLUK YANLILARI (*impérialistes*) . Tümü de namuslu, yumuşak başlı, kibar, seçkin insanlar.

İNGİLİZ BAHÇELERİ (*jardins anglais*) . Fransız bahçelerinden daha doğaldır.

İNGİLİZ ERKEKLERİ (*Anglais*) . Tümü de zengindir.

İNGİLİZ KADINLARI (*Anglaises*) . Güzel çocukları olduğuna hayret etmeli.

INSTITUT DE FRANCE (*Fransız Enstitüsü*) . Üyelerinin tümü de yaşıldır; üstelik yeşil taftadan göz siperi takarlar.

İNTİHAR (*suicide*) . Korkaklığın kanıtı.

İP (*corde*) . Bir ipin gücü bilinmez. – Demirden daha sağlamdır.

İPOTEK (*hypothèque*) . “İpotek konusundaki yasa ve uygulamalarda reform yapılmasını” istemeli, pek şık olur.

İSA’LI HAÇ (*crucifix*) . Yatağın başucunda ve giyotinde iyi durur.

İSTERİ (*hystérie*) . Nemfomani ile isteri sözcükleri bir tutulmalı.

İSTİRİDYELER (*huîtres*) . Artık istiridye yenmez oldu! Çok pahalı.

İŞÇİ (*ouvrier*) . İsyan çıkarmadığı zamanlarda hep namusludur.

İTALYA (*Italie*) . Düğünden hemen sonra görülmelidir. – Oldukça hayalkırıklığı yaratır, anlatıldığı kadar güzel değildir.

İTALYANLAR (*Italiens*) . Tümü de müzisyen, tümü de kalleş.

İYİMSER (*optimiste*) . Ahmağın eşanlamlısı.

İYİ YAZILMIŞ (*écrit, bien écrit*) . Kapıcıların, kendilerini eğlendiren tefrika romanlarını belirtmek için kullandıkları deyiş.

J

JAMBON (*jambon*) . Hep Mainz'dan gelir. – Trişin yüzünden jambondan sakınmalı.

JANDARMALAR (*gendarmes*) . Toplumun savunma aracı, kalesi.

JANSENİUSÇULUK (*jansénisme*) . Ne olduğu bilinmez, ama ondan söz etmek pek şık olur.

JIRONDENLER (*girondins*) . Ayıplamaktan çok acımalı onlara.

JOCKEY - CLUB (*Jockey - Club*) . Üyelerinin tümü, şakacı ve çok zengin gençlerdir. Yalnızca “Jockey” demeli, çok fiyakalı olur, böylece herkes sizin kulübe üye olduğunuzu sanır.

K

KABIZLIK (*constipation*) . Bütün edebiyatçılar kabızdır.
– Kabızlık siyasal kanıları etkiler.

KÂBUS (*cauchemar*) . Hazımsızlıktan ileri gelir.

KAÇAK AVLANANLAR (*braconniers*) . Tümü de özgürlüğüne kavuşturulmuş kürek mahkûmlarıdır. –Kırsal kesimde işlenmiş suçların sorumsuzdurlar. – Çılgınca bir öfkeye yol açabilirler: “Acıma yok, Beyim, acıma yok!”

KADIN (*femme*)....

KADİFE (*velours*) . Giysilerin üzerinde kibarlık ve zenginlik göstergesidir.

KAFİYE (*rime*) . Kafiye akıl ile hiçbir zaman uyum içinde değildir.

KAFİYE SÖZLÜĞÜ (*dictionnaire de rimes*) . Kafiye sözlüğünden yararlanmak mı? Çok ayıp!

KAHVE (*café*) . Zihni açar. – Yalnızca Le Havre’den gelen kahve iyidir. – Önemli bir yemekte, ayakta içilmelidir. – Kahveyi şekersiz içmek pek fiyakalıdır; Doğu’da yaşamış olduğunuz havasını verir.

KALABALIK (*foule*) . Sezgileri her zaman iyidir.

KALPAZANLAR (*faux monnayeurs*) . Hep yeraltında çalışırlar.

KAMBURLAR (*bossus*) . Çok nüktecidirler.– Şehvetli kadınlar tarafından pek aranırlar.

KAMERİYE (*kiosque*) . Bahçedeki keyif yeri.

KAMU OYLAMASI ya da GENEL OYLAMA (*suffrage universel*) . Siyaset biliminin doruk noktası.

KANINI AKITMAK (*saigner*) . Herkes ilkbaharda kan aldırmalı, kan vermeli, kanını akıtmalı.

KAPAK SÜSÜ (*frontispice*) . Büyük adamların resimleri, üzerinde güzel durur.

KAPİTONE KOLTUK (*confortable*) . Modern çağın değerli buluşu.

KARAKURBAĞASI (*crapaud*) . Kurbağanın [Fr. *grenouille*] erkeği. – Çok tehlikeli bir zehiri vardır. Taşların içinde yaşar.

KARASEVDA ya da MELANKOLİ (*mélancolie*) . Kalbin yüceliği ve ruhun soyluluğunun belirtisi.

KARINCALAR (*fourmis*) . Savurgan birinin yanında verilecek güzel bir örnek. – Karıncalar insanlara tasarruf fikrini aşlamıştır.

KARMAŞIK ENTRİKA (*imbroglio*) . Bütün tiyatro oyunlarının temeli.

KASALAR (*coffres-forts*) . Mekanizmalarındaki karmaşıklığı çözmek çok kolaydır.

KASAPLAR (*bouchers*) . Devrim sırasında korkunçturlar.

KATOLİKLİK (*catholicisme*) . Sanatlar üstünde son derece olumlu etki yaratmıştır.

KAVUN (*melon*) . Sofrada hoş bir sohbet konusu. Kavun sebze midir yoksa meyve mi? – İngilizler kavunu yemek üstüne soğukluk olarak yerler, hayret!

KAYISILAR (*abricots*) . Bu yıl da kayısı ağaçları hiç meyve vermeyecek.

KAZAKLAR (*Cosaques*) . Mum yerler.

KEDİ (*chat*) . Kediler nankör olur. – Salon kaplanı demeli onlara. – Dengesizliklerini önlemek için kuyruklarını kesmeli.

KEEPSAKE* (*keepsake*) . Salondaki masanın üzerinde durmalı.

KELEBEK GÖZLÜK (*lorgnon*) . Küstahça ve seçkin.

KENDİLİĞİNDEN ÜREME (*génération spontanée*) . Sosyalistlerin görüşü.

KILIÇ. Kılıç taşınan dönemlere özlem duymalı (Fr. *épée*) . Fransızlar kılıçla yönetilmek ister (Fr. *sabre*).

KIR GÖRÜNÜMÜ (*site*) . Şiir yazmaya uygun yer [ya da ortam.]

KIRSAL KESİM (*campagne*) . Burada yaşayanlar kenttekilerden daha iyidir: Onların yaşam koşullarına gıpta etmeli. – Kırsal kesimde herşey hoş görülür. Kaba saba giysiler, kaba saba şakalar, vb..

KISKANÇLIK (*jalousie*) . Korkunç bir tutku.

KIŞ (*hiver*) . Hep olağanüstüdür. (Bkz. YAZ.) – Sağlığa öbür mevsimlerden daha yararlıdır.

KIZIL SAÇLI KADINLAR (*rousses*) . (Bkz. ESMER KADINLAR, SARIŞIN KADINLAR ve ZENCİ KADINLAR.)

KIZLAR (*filles*) . Genç kızlar: Her tür kitaptan uzak tutulmalılar.- Bu sözcüğü çekinerek söylemeli.

* İngilizce kökenli bu sözcük Fransızca'da "Romantizm döneminde hatıra olarak armağan edilen gravürlerle süslü kitaplar"ı belirtmek için kullanılır. (ç.n.)

KİBAR FAHİŞE (*courtisane*)*. Gerekli bir kötülüktür. – (Bekârlar var oldukça) kızlarımızın ve kız kardeşlerimizin koruyucusudur. – Ya da: Gözlerinin yaşına bakmadan kovulmaları gerekir. – Bulvarda dolaştıkları için insan artık karısıyla dışarıya çıkamaz oldu. – Kibar fahişeler, her zaman, zengin burjuvalar tarafından fuhuşa sürüklenmiş olan aşağı tabaka kızlarıdır.

KİTAP (*livre*) . Hangisi olursa olsun, hep çok uzundur.

KİTAPLIK (*bibliothèque*) . İnsanın evinde her zaman için bir kitaplık bulunmalı, özellikle de sayfiyedeiken.

KLASİKLER (*les classiques*) . Klasikleri bildiğimiz kabul edilir.

KNUT** (*knout*) . Rusları inciten bir sözcük.

KOLEJ (*collège*) . Lise. Yatılı okuldan daha seçkin.

KOLERA (*choléra*) . Kavun kolera yapar. – İyileşmek için bol bol romlu çay içilir.

KOMEDİ (*comédie*) . Manzum komedi artık çağımıza uygun değildir. – Yine de soylu komediye saygı göstermeli.

KOMŞULAR (*voisins*) . İnsan komşularının hiç karşılıksız kendisine hizmet etmesini sağlamaya çalışmalı.

KONSERVATUAR (*Conservatoire*) . Konservatuvar'a mutlaka abone olmak gerekir.

KONYAK (*cognac*) . Öldürücü mü öldürücü. – Birçok hastalığa birebir. – Esaslı bir kadeh konyağın asla zararı dokunmaz. – Aç karnına içilirse midedeki solucanları öldürür.

KOPAHU (*copahu*) . Niçin kullanıldığını bilmezmiş gibi yapmalı.

* Flaubert'in metninde *courtisanne* olarak geçiyor. (ç.n.)

** Özel bir kamçı ve bu kamçıyla yapılan işkenceyi belirten Rusça sözcük. (ç.n.)

KORKU (*peur*) . İnsana “kanat taktırır”.

KORSE (*corset*) . Çocuk sahibi olmayı önler.

KORU ya da ORMAN (*bois*) . İnsana düş kurdurur. Şiir yazmaya elverişli yerlerdir. Sonbaharda dolaşırken şöyle demeli: Korularımızın ağaçlarından dökülen yapraklar bunlar, vb. .

KÖKEN (*étymologie*) . Latince ve biraz düşünme yardımıyla sözcüklerin kökenlerini bulmaktan daha kolay bir şey yoktur.

KÖKTENCİLİK ya da RADİKALİZM (*radicalisme*) . Ne kadar gizli kalırsa o kadar tehlikeli olur.

KÖPEK (*chien*) . Özel olarak sahibinin hayatını kurtarmak için yaratılmıştır. – Köpek insanın (en iyi) dostudur (çünkü onun sadık kölesidir).

KREOL (*créole*) . Ömrünü hamakta geçirir.

KUBBE (*dôme*) . Mimari yapı. – Nasıl ayakta durur? (Tek başına ayakta durabildiğine şaşmak gerekir.) – İki kubbe adı sayalım: Paris’teki Les Invalides’in ve Roma’daki San Pietro’nun kubbesi.

KUDAS AYİNİ ya da KOMÜNYON (*communion*) . İlk Kudas ayini: Yaşamın en güzel günü.

KUĞU (*cygne*) . Ölmeden hemen önce öter. – Kanadıyla bir insanın bacağına kırabilir. – Cambrai kuğusu kuş değil de Fénélon adında bir adamdı (piskopos). Mantova kuğusu Vergilius’tur. – Pesaro kuğusu ise Rossini’dır.

KULÜP (*club*) . Tutucuların öfkeye kapılma nedeni. – Sözcüğün söyleniş biçimi konusunda kararsızlık ve tartışma vardır.

KUMAR (*jeu*) . Bu dayanılmaz tutkuya karşı öfke duymalı.

KURBAĞA (*grenouille*) . Karakurbağasının [Fr. *crapaud*] dişisi.

KURŞUNA DİZMEK (*fusiller*) . Giyotinle öldürmekten daha soyludur. – Bu lütuf, bahşedildiği kişide sevinç yaratır.

KUŞ (*oiseau*) . Bir kuş olmayı istemek ve iç çekerek “Kanatlar! Ah kanatlar!” demek şair ruhlu olmanın belirtisidir.

KUŞKU (*doute*) . Yadsımadan beterdir.

KUTSAL KİTAP (*Bible*) . Dünyanın en eski kitabı.

KUYRUKLUYILDIZLAR (*comètes*) . Kuyruklu yıldızlardan korkmuş olan insanlarla alay etmeli.

KÜRK (*fourrure*) . Zenginlik belirtisi.

L

LABORATUVAR (*laboratoire*) . İnsanın sayfiyede bir laboratuvarı olmalı.

LAGUNA (*lagune*) . Adriya denizi kıyısında kent.

LÂL ya da FİRFİRİ (*pourpre*) . Lâl kırmızıdan daha soylu bir sözcüktür. – Kavkılı bir hayvanı [*purpura*] ısırarak firfiri boyayı [*purpura*] ortaya çıkaran köpeğin öyküsü anlatılmalı.

LÂPA (*cataplasme*) . Her zaman, hekimin gelmesi beklenirken konmalı.

LASTİK SİLGİ (*gomme élastique*). Atın testis torbasından yapılır.

LATİNCE (*latin*) . İnsanın doğal dili. – Üslubu berbat eder. – Yalnızca çeşmelerin üzerindeki yazıları okumaya yarar. – Latince alıntılardan sakınmalıdır; hep açık saçık bir şeylerler gizlerler.

LÉGION D'HONNEUR MADALYASI (*décoration de la Légion d'honneur*) . Bu madalyayı alaya almalı, ama elde etmek için de can atmalı. – Madalyayı elde edince de, hep “Ben istemedim ki” demeli.

LETARJİ ya da BAYGIN UYKU (*léthargie*) . Yıllarca sürenlerine de rastlanmıştır.

LEYLAK (*lilas*) . Hoşa gider çünkü yazın habercisidir.

LİTTRÉ (*Littré*) . Adını duyunca bıyık altından gülmeli: “Hani şu maymundan geldiğimizi söyleyen bey!”

LORD (*lord*) . Zengin İngiliz.

LÜKS ya da ŞATAFAT (*luxe*). Devletlerin mahvına yol açar.

M

MADENCİLİK ya da METALÜRJİ (*métallurgie*). Çok hoş.

MAĞARALAR (*cavernes*). Hırsızların her zamanki barınağı. – Hep yılanlarla dolu olur.

MAHMUZLAR (*éperons*) . Bir çift çizmeye yakışır.

MAKADAM (*macadam*) . Devrimleri ortadan kaldırdı: Barikat kurmanın yolu yok artık. – Ancak oldukça kullanışsızdır.

MAKYAVEL ya da MACHİAVELLİ (*Machiavel*) . İnsan Makyavel okumamış olmalı ama onu hergelenin teki olarak görmeli.

MAKYAVELCİLİK (*machiavelisme*) . Ancak titreyerek söylenmesi gereken bir sözcük.

MALTHUS (*Malthus*) . “Alçak Malthus.”

MANDOLİN (*mandoline*) . İspanyol kadınlarını baştan çıkarmak için mutlaka gereklidir.

MANTARLAR (*champignons*) . Yalnızca çarşıdan satın alınmalıdır (yalnızca çarşıdan satın alınanlar yenmelidir).

MANYETİZMA (*magnétisme*) . İyi bir sohbet konusu; ayrıca erkeklerin “flört edinme”sine yarar.

MANZARA RESİMLERİ (*paysages de peintres*) . Bir tabak ispanağa benzer hep.

MARSİLYALILAR (*Marseillais*) . Tümü de zeki insanlardır.

MASKE (*masque*) . İnsanı zeki gösterir.

MASONLUK (*franc-maçonnerie*) . Devrim'in nedenlerinden biri daha! – Masonluğa girişte yapılan sınamalar korkunçtur: Bu yüzden ölenler olmuştur! – Karı-koca arasında tartışma nedeni. – Kilise masonluğa iyi gözle bakmaz. – Sırları ne olabilir acaba?

MASUMLUK (*innocence*) . Olamazlık masumlüğün kanıtıdır.

MATBAA (*imprimerie*) . Olağanüstü bir buluş. – Yararından çok zararı olmuştur.

MATEMATİK (*mathématiques*) . İnsanın yüreğini kurutur.

MAYISBÖCEKLERİ (*hannetons*) . Küçük bir kitap hazırlamak için iyi bir konu. – Köklerinin kazınması her valinin hayalidir.

MAZARİN* YERGİLERİ (*mazarinades*) . Küçümsemeli bunları, birini bile bilmeye gerek yok.

MEKANİK (*mécanique*) . Matematiğin alt bölümü.

MEKTUP TÜRÜ (*genre épistolaire*) . Yalnızca kadınlara özgü bir anlatım türü.

MELEK (*ange*) . Aşkta ve edebiyatta iyi etki yapan bir sözcük.

MELODRAMLAR (*mélodrames*) . Dramlara oranla daha az ahlaka aykırıdırlar.

* Jules Mazarin, Fransız devlet adamı (1602-1661). (ç.n.)

MEMLUKLAR (*Mameluks*) . Doğu'daki (Mısır'daki) eski bir halk.

MESAJ (*message*) . Mektuptan daha soyludur.

METAFİZİK (*métaphysique*) . Gülüp geçmeli: Metafizik, üstün zekâ havası verir (bunun bir kanıtıdır).

MIZRAK (*javelot*) . Kullanmayı bilince mızrak tüfeğin yerini tutar.

MİDE (*estomac*) . Bütün hastalıklar mideden kaynaklanır.

MİLLETVEKİLİ (*député*) . Milletvekili olmak, şan ve şöhretin doruk noktası demek. – Meclis'e şiddetle karşı çıkmalı. – Çok fazla geveze var orada. – Hiçbir iş yapmıyorlar.

MİMARLAR (*architectes*) . Tümü de ahmaktır. Evlerin merdivenlerini her zaman unuturlar.

MİMARLIK (*architecture*) . Mimarlıkta yalnızca dört üslup vardır. – Elbette Mısır, Kiklop, Asur, Hint, Çin, Gotik, Roman üsluplarını, vb'ni saymazsak.

MİNE ya da SIR (*émail*) . Bu sanatın sırrı günümüzde kaybolmuştur.

MİNNETTARLIK (*reconnaissance*) . Dile getirilmesi gerekmez.

MİSYONERLER (*missionnaires*) . Yerli halklar tümünü de ya yediler ya da çarmıha gerdiler.

MİT (*mythe*)

MOBİLYA (*mobilier*) . İnsan, mobilyalarına bir şey olacak diye her zaman kaygı duymalı.

MOZAİKLER (*mosaïques*) . Bu sanatın sırrı günümüzde kaybolmuştur.

MUAMMA (*énigme*)

MUCİTLER (*inventeurs*) . Tümü de düşkünler evinde ölüyor. – İcatlarından bir başkası yarar sağlar; haksızlık bu.

MUHBİRLER (*mouchards*) . Tümü de polis teşkilâtındandır.

MUTFAK (*cuisine*) . Lokanta mutfağı: Hep kabızlık yapar. – Burjuva mutfağı: Hep sağlıklıdır. – Güney Fransa mutfağı: Ya çok baharatlıdır ya da bütün yemekler sıvıyağla pişirilir.

MÜHENDİS (*ingénieur*) . Mühendislik genç bir erkek için birinci sınıf bir meslektir. – Mühendis bütün bilim dallarını bilir.

MÜREBBİYELER ya da ÖZEL ÖĞRETMENLER (*institutrices*) . Felaketlere uğramış çok iyi ailelerden gelirler hep. – Evlerde tehlikelidirler: Kocaları baştan çıkarırlar.

MÜREKKEP HOKKASI (*encrier*) . Bir doktora hediye edilir.

MÜSHİL (*dépuratif*) . Gizli gizli alınır.

MÜZE (*musée*) . Versailles müzesi: Ulusal zaferin kahramanlıklarını anlatır. – Kral Louis-Philippe'in parlak bir fikri. – Louvre müzesi: Genç kızlar buradan uzak durmalı. – Dupuytren: Genç erkeklerin görmesi çok yararlı.

MÜZİK (*musique*) . İnsana yığınla şey düşündürür. – Gelenek ve görenekleri yumuşatır. Ör.: *La Marseillaise*.

MÜZİSYEN (*musicien*) . Gerçek bir müzisyenin ayırıcı niteliği, hiçbir müzik bestelememek, hiçbir enstrüman çalmamak, üstelik de virtüözleri küçümsemektir.

N

NASIR (AYAKLARDA) (*cor aux pieds*) . Hava değişimini barometreden daha iyi gösterir. – İy kesilmezse çok tehlikeli olur; korkunç “nasır kazası” örneklerinden söz etmeli.

NEKTAR ya da TANRILARIN İÇKİSİ (*nectar*) . Nektar ile ambrosia sözcüklerini ayırt etmemeli.

NEM (*humidité*) . Bütün hastalıkların nedeni.

NEşTER (*lancette*) . Cepte hep bir neşter bulundurmalı, ama kullanmaktan kaçınmalı.

NORMANDİYALILAR (*Normands*) . Havresac* sözcüğünü *hâvresâc* olarak, yani “a” sesini açık olarak telaffuz ettiklerini sanmalı, bir de pamuklu takkeleriyle alay etmeli.

NOTERLER (*notaires*) . Bugünlerde onlara güvenmemeli.

NÜMİSMATİK (*numismatique*) . Güç anlaşılır bilim dallarıyla ilgilidir; sonsuz saygı uyandırır.

* Askerler ve avcıların sırt çantası, avadanlık çantası anlamında Fransızca sözcük. (ç.n.)

O

OBÜS (*obus*) . Sarkaçlı saat ve mürekkep hokkası yapımında kullanılır.

ODA HİZMETÇİLERİ (*femmes de chambre*) . Hanımlarından daha güzeldirler. – Onların bütün sırlarını bilirler ve açığa vururlar. – Hep evin oğlu tarafından kirletilirler.

ODALIK (*odalisque*) . (Bkz. BAYADERLER).

ODÉON (*Odéon*) . Uzaklığına ilişkin şakalar yapmalı.

OFFENBACH (*Offenbach*) . Adını duyar duymaz, nazardan korunmak için, insan sağ elinin iki parmağını üst üste koymalı. Bu hareket kişiye iyice Paris’li havası verir, hoş durur.

OĞLANCILIK ya da KULAMPARALIK (*pédérastie*) . Bütün erkeklerin belli bir yaşta tutulduğu hastalık.

OKULLAR (*écoles*). Politeknik Okulu (*École polytechnique*), her annenin rüyasıdır (eski) . – Politeknik Okulu’nun işçilerden yana olduğunu öğrendiği zaman, ayaklanmalar sırasında burjuvanın duyduğu korku (eski). – Politeknik Okulu’ndan yalnızca “Okul” diye söz ederek insan orada öğrenim görmüş biri olduğu izlenimini yaratabilir. – Saint-Cyr’dekiler, soylu gençlerdir. – Tıbbiye’dekilerin (*École de*

médecine) tümü coşkuludur. – Hukuk (*École de droit*) öğrencileri iyi aile çocuklarıdır.

OKUNAKSIZ (*illisible*) . Doktor reçetesi okunaksız olmalıdır; bütün imzalar da.

OMEGA (*oméga*) . Hep alfa ve omega dendiğine göre omega Yunan alfabesinin ikinci harfidir.

OMNİBÜS (*omnibus*) . Omnibüste hiç yer bulunmaz. – Bunları Louis XIV icat etmiştir. – “Efendim, ben arabaların üç tekerlekli olduğu zamanı da bilirim!”

ONLAR MECLİSİ (*Le Conseil des Dix*) . Müthişti! Müzakerelerini maskeli olarak yaparlardı. – Düşününce hâlâ insanı korku sarar.

OPERA KULİSLERİ (*coulisses de l’opéra*) . Yeryüzü cennetidir.

ORG (*orgue*) . Ruhu Tanrı’ya doğru yükseltir.

ORİJİNAL (*original*) . Orijinal olan her şeye alay etmeli, orijinal olan her şeyden nefret etmeli, böyle bir şeyi hiçe saymalı ve mümkünse yok etmeli.

ORKESTRA (*orchestre*) . Toplumun aynası; herkes kendi partisini yorumlar, bir de şef vardır.

ORLÉANS DÜKÜ (*Philippe d’Orléans-Égalité*) . Ona şiddetle karşı çıkmalı. – Devrim’in nedenlerinden biri daha. – O uğursuz dönemdeki bütün cinayetleri Orléans Dükü işlemiştir.

ORLÉANS’LI GENÇ KIZ (*pucelle [d’Orléans]*) . Yalnızca Jeanne d’Arc için kullanılır.

OTELLER (*hôtels*) . Yalnızca İsviçre’deki oteller iyidir.

OYUNCAKLAR (*jouets*) . Her zaman bilimsel olmalıdırlar.

Ö

ÖLÜBAŞI SÖYLEVİ (*oraison*) . Bossuet'nin her söylevi.

ÖRDEKLER (*canards*) . Hepsi Rouen'dan gelir.

ÖRTÜLÜ ÖDENEK (*fonds secrets*) . Bakanların vicdanları satın aldığı, hesaplanamayacak kadar yüklü miktarlar. Buna karşı çok büyük öfke duymalı.

ÖZGÜRLÜK (*liberté*) . Ey Özgürlük! Senin adına ne cinayetler işleniyor! – Gereken bütün özgürlüklere sahibiz.

P

PAGANINI (*Paganini*) . Kemanını hiç akort etmezdi. – Parmaklarının uzunluğuyla ünlüdür.

PALLADION (*Palladium*) . İlkçağ’a özgü kale.

PALMYRA (*Palmyre*) . Bir Mısır kraliçesi mi, yoksa harabeler mi, bilinmez.

PALYAÇO (*clown*) . Daha çocukken eklemleri yerinden çıkmıştır.

PAMUK (*coton*) . Özellikle kulaklar için yararlıdır. – Aşağı-Seine bölgesinde toplumun temellerinden birini oluşturur.

PANTOLON ASKILARI (*bretelles*)

PAPAZLAR (*prêtres*) . Hizmetçileriyle yatarlar, yeğenim dedikleri çocukları vardır. – Neyse, yine de aralarında iyi olanları bulunur!

PARA (*argent*) . Bütün kötülüklerin nedeni. – *Auri sacra fames** demeli.

PARADOKS (*paradoxe*) . Her zaman Boulevard des Italiens’den geçerken iki nefes sigara içimi arasında dile getirilir.

* “İğrenç altın açlığı, para hırsı” anlamında Latince deyiş. (ç.n.)

PARAF (*paraphe*) . Ne kadar karmaşık olursa o kadar güzeldir.

PARİS'Lİ YUMURCAK (*gamin [de Paris]*). [Fransızca'da] *gamin* [yumurcak] sözcüğü her zaman *de Paris* [Paris'li] ile birlikte kullanılır: *Gamin de Paris* . – Cin gibidir.

PERU (*Pérou*) . Her şeyin altın olduğu ülke.

PERVANE (*hélice*) . Mekaniğin geleceği.

PEYNİR (*fromage*) . Brillat-Savarin'in aforizmasını anmalı: “Peynirsiz bir akşam yemeği, tek gözü olmayan bir güzele benzer.”

PHAETON (*Phaéton*) . Aynı adı taşıyan arabaların [fayton ya da payton] mucidi.

PIPO (*pipe*) . Deniz kıyısından başka yerde hoş durmaz.

PİRAMİT (*pyramide*) . Gereksiz bir yapı.

PİYANO (*piano*) . Bir salonda mutlaka bulunması gerekir.

POLİS (*police*) . Her zaman haksızdır.

PONSARD (*Ponsard*) . Sağduyu sahibi olan tek şair.

POPILIUS (*Popilius*) . Bir tür çemberin mucidi.

PORTRE (*portrait*) . Güç olan, gülümsemeyi yansıtabilmektir.

PRADON (*Pradon*) . Racine'le aşık atması bağışlanamaz.

PRİYAPİZM (*priapisme*) . Bir İlkçağ kültü.

PUNÇ (*punch*) . Delikanlıların gece eğlencesine uygun bir içki. – Taşkınlık kaynağı. – Punç tutuşturulunca ışıklar söndürülmeli. – Olağanüstü alevler çıkarır!

PUROLAR (*cigares*) . Tekel purolarının “tümü berbat!” İyi purolar yalnızca kaçak gelen purolardır.

PUTPERESTLER (*idôlatres*) . Yamyamdırlar.

R

RACINE (*Racine*) . Çapkın!

RÉGENCE ZİYAFETLERİ (*soupers de la Régence*) . O ziyafetlerde şampanyadan çok espri tüketilirdi.

RİNGA BALIĞI (*hareng*) . Hollanda'nın serveti.

ROMANLAR (*romans*) . Kitleleri yoldan çıkarır. – Tefrika romanları ciltli olarak yayımlanan romanlardan daha az ahlaka aykırıdır. – Tarihi öğrettikleri için yalnızca tarihsel romanlar hoş görülebilir. Bazı romanlar bir neşter ucuyula yazılmıştır, bazıları da bir iğnenin ucundadır.

ROMANS (*romance*) . Romans söyleyen biri kadınların hoşuna gider.

RONSARD (*Ronsard*) . Kullandığı bütün o Yunanca ve Latince sözcükler yüzünden gülünçtür.

ROUSSEAU (*Rousseau*) . J.-J. Rousseau ile J.-B. Rousseau'nun, tıpkı iki Corneille gibi, kardeş olduklarına inanmalı.

S

SABOLAR (*sabots*) . Önceleri sıkıntılı dönemler geçirmiş olan zengin bir adam, Paris'e genellikle ayağında sabolarla gelmiştir.

SAÇ DÖKÜLMESİ (*calvitie*) . Hep vaktinden önce görülür. Ya gençlikteki düşüncesizce hareketlerden ya da büyük düşünceler üretmekten ileri gelir.

SAÇLARI KIVIRCIKLAŞTIRMAK, KIVIRCIK SAÇ (*friser, frisure*) . Erkeklerle yakışmaz.

SAĞLIK (*santé*) . Sağlığın fazlası hastalığa yol açar.

SAINT-BARTHÉLÉMY KATLIAMI (*Saint-Barthélémy*) . Eski bir masal.

SAINTE-BEUVE (*Sainte-Beuve*) . Kutsal Cuma günü yalnızca şarküteri ürünleri yendi.

SAINTE-HÉLÈNE (*Sainte-Hélène*) . Kayalıklarıyla ünlü ada.

SAKAL (*barbe*) . Güç belirtisi. – Çok sakal saç dökülmesine yol açar. – Sakallar kravatların korunmasına yarar.

SANATÇILAR (*artistes*) . Hepsi soytarıdır. – Çıkar gütmelerini övmeli (eski). – Herkes gibi giyinmelerine şaşmalı (eski). – Çok büyük paralar kazanırlar ama bunları har vurup har

man savururlar. – Sık sık dışarıda akşam yemeğine davet edilirler. – Kadın sanatçı orospunun tekinden başka bir şey değildir.

SANAYİ (*industrie*) . (Bkz. TİCARET).

SANSÜR (*censure*). Yararlı! Boşuna konuşuyoruz.

SAPPHO VE ADONİS DİZESİ (*vers saphique et adonique*) . Edebî bir makalede çok hoş etki yapar.

SARIŞIN KADINLAR (*blondes*) . Esmer kadınlardan daha sıcaktırlar (bkz. ESMER KADINLAR).

SARKITLI MAĞARALAR (*grottes à stalactites*) . Böyle bir yerde eskiden, önemli bir kişi tarafından, çok parlak bir şölen, balo ya da ziyafet düzenlenmişti. – Buralarda “sanki org boruları” görülür. – Fransız Devrimi sırasında, Katolik Kilisesi ayini bu mağaralarda yapılımıştır.

SATIŞ (*vente*) . Satmak ve satın almak yaşamın amacıdır.

SATRANÇ (*jeu des éches*) . Askeri taktiğin benzeri. – Bütün büyük askerler satrançta ustaydı. – Oyun olarak çok ciddi, bilim dalı olarak çok önemsiz.

SATURNALES (*saturnales*) . Direktuvar dönemi şenlikleri.

SCUDÉRY (*Scudéry*) . Erkek mi kadın mı olduğunu bilmeksizin onunla alay etmeli.

SEÇİMLER (*élections*)

SEÇMECİLİK (*éclectisme*) . Ahlaka aykırı bir felsefe olarak seçmeciliğe şiddetle karşı çıkmalı.

SEDİR (*cèdre*) . Jardin des Plantes'taki sedir ağacı bir şapkanın içinde getirilmişti.

SEFAHAT (*débauche*) . Bekârların bütün hastalıklarının nedeni.

SENECA (*Sénèque*) . Altından bir yazı masası üstünde yazardı.

SERBEST MÜBADELE (*libre-échange*) . Ticaret alanında çekilen bütün güçlüklerin, sıkıntıların nedeni.

SERGİ (*exposition*) . XIX. yüzyılda coşkuya kapılma vesilesi.

SERTİFİKA (*certificat*) . Aileler ve akrabalar için güvence. – Her zaman işe yarar.

SERVET (*fortune*) . Büyük bir servetten söz edildiğinde, “Evet ama, doğru mu acaba?” demeli mutlaka.

SERVİ (*cypres*) . Yalnızca mezarlıklarda yetişir.

SEVİL[LA] (*Séville*) . Berberiyle ünlüdür.

SEYREK DİŞLİ TARAK (*démêloir*) . Saçları döker.

SICAKLIK (*chaleur*) . Hiç çekilmez. – Hava sıcakken içmemeli.

SIRT (*dos*) . Sırta vurulan bir darbe insanın verem olmasına yol açabilir.

SİKKE (*médaille*) . Yalnızca İlkçağ’da basılırdı.

SİLAHLARI ÇATMA (*faisceaux*) . Silahları çatma, ulusal muhafız birliğinde en zor iştir.

SİNİR HASTALIĞI (*maladie de nerfs*) . Bu hastalık yüzün gözün oynamasına yol açar hep.

SİNİRSEL (*nerveux*) . Bir hastalıktan hiçbir şey anlaşılmadığında hep sinirsel denir, bu açıklama da dinleyeni hoşnut kılar.

SİVİLCELER (*boutons*) . Yüzde ya da başka yerde çıkan sivilceler sağlığı ve kanın güçlü olduğunu gösterir. – Sivilceler asla geçirilmemelidir.

SİVRİSİNEK (*moustique*) . Herhangi bir yırtıcı hayvandan daha tehlikelidir.

SOĞUK (*froid*) . Sağlığa sıcaktan daha yararlıdır.

SOĞUK ISIRMASI (*engelure*) . Sağlık belirtisi, üşümüşken birden ısınmaktan kaynaklanır.

SOĞUKLUK (*dessert*) . Artık kimse bunlara övgü yağdırmıyor diye üzülmeli. – Erdemli insanlar tatlıyı, soğukluğu küçümser: “Yok, yok, pasta çörek istemem! Hele soğukluk hiç istemem!”

SOHBET (*conservations*) . Siyaset ve din sohbetin dışında bırakılmalıdır.

SOKMA (*introduction*) . Müstehcen bir sözcük.

SOLAKLAR (*gauchers*) . Eskrimde müthiştirler. Sağ ellerini kullananlardan daha becerikli olurlar.

SOLUK (*haleine*) . “Güçlü” soluk “kibar” havası verir.

SONSUZ KÜÇÜK (*infinitésimal*) . Ne olduğu bilinmez ama homeopatiyle ilgisi vardır.

SOPA (*bâton*) . Kılıçtan daha korkunçtur.

SOYLULUK (*noblesse*) . Aşağılamalı ve kıskanmalı.

SÖMÜRGELERİMİZ (*nos colonies*) . Onlardan söz edildiğinde hüznlenmeli.

SÖZLÜK (*dictionnaire*) . Sözlükten şöyle söz etmeli: Yalnızca cahiller için hazırlanmıştır.

STOACILIK (*stoïcisme*) . Olanaksızdır.

STUART, MARY (*Marie Stuart*) . Yazgısına acımalı.

SU (*eau*) . Paris’in suyu ishal yapar. – Deniz suyu yüzerken insanı kaldırır. – Köln suyu (*Fr. eau de Cologne*), [İt. *Colonia*’dan Türkçe *kolonya*], güzel kokar.

SUYUK (*humeur*) . Çıktığında sevinmeli, insan bedeninde bundan miktarlarca bulunabildiğine de şaşırmalı.

SÜLÜN (*faisan*) . Akşam yemeğine pek yakışır.

SÜT (*lait*) . İstiridyeleri eritir. – Yılanları çeker. – Cildi beyazlatır; Paris’te bazı kadınlar her sabah süt banyosu yapar.

SÜVARİ SINIFI (*cavalerie*) . Piyade sınıfından daha soy-ludur.

Ş

ŞAİR (*poète*) . Koca bebek'in kibarcası (hayalci).

ŞAM (*Damas*) . Kılıcın nasıl yapıldığının bilindiği tek yer. – İyi kılıçların tümü Şam'dan gelir.

ŞAMPANYA (*champagne*) . Resmî yemeklerin başlıca özelliğidir. – “Şarap değil” diyerek şampanyadan nefret eder görünmeli. – Dar gelirlilerde coşku uyandırır. – Rusya'da Fransa'dakinden daha çok şampanya tüketilir. – Fransızların düşünceleri Avrupa'ya şampanya yoluyla yayılmıştır. – Régence döneminde şampanya içmekten başka bir şey yapılmazdı. – (Ama şampanya yudum yudum içilmez, “bir dikişte içilir”.)

ŞAPKALAR (*chapeaux*) . Şapkaların biçimine karşı çıkmalı.

ŞARAPLAR (*vins*) . Erkekler arasında sohbet konusu. – Doktorlar önerdiğine göre, en iyisi Bordeaux [Bordo] şarabı. – Şarap ne kadar kötüyse o kadar doğaldır.

ŞARKİYATÇI (*orientaliste*) . Çok yolculuk yapmış kişi.

ŞARKÜTERİ SAHİBİ (*charcutier**) . İnsan etiyle yapılmış ezmelerin öyküsü. – Bütün şarküterici kadınlar güzeldir.

* Flaubert'in metninde *charcuitier* olarak geçiyor. (ç.n.)

ŞEKERCİLER (*confiseurs*) . Bütün Rouen’lılar şekercidir.

ŞİİR (*la poésie*) . Tümüyle yararsızdır: Modası geçmiştir.

ŞİİRSEL ESİN (*inspiration poétique*) . Bunu harekete geçiren şeyler: Deniz manzarası, aşk, kadın, vb..

ŞİLTE (*matelas*) . Ne kadar sertse o kadar sağlığa yararlıdır.

ŞİŞMAN, YAĞ TULUMU (*gras*) . Şişman kimselerin, yağ tulumlarının yüzme öğrenmesine gerek yoktur. – Şişmanlar, idam edilmeleri güç olduğu için cellatların üzüntü kaynağıdırlar. Örnek: la Dubarry.

ŞÖHRET ya da ÜN (*gloire*) . Biraz sarhoşluk yalnızca.

ŞÖLEN (*banquet*) . En gerçek içtenlik burada egemenliğini sürdürmekten geri kalmaz. İnsan bunun hep en iyi anısını taşır, ve hiçbir zaman insanlar gelecek yıl için randevu vermeden birbirlerinden ayrılmaz. – Şakacı biri şöyle demelidir: Yaşam şöleninde mutsuz konuk...

T

TAKMA DIŞLER (*faux râtelier*) . İnsanın üçüncü kez sahip olduğu dişler. – Uyurken onları yutmamaya çalışmalı.

TALLEYRAND PRENSİ (*Le Prince de Talleyrand*) . Tiksinmeli ondan.

TANRI (*Dieu*) . Voltaire’in kendisi bile “Tanrı var olmasaydı onu icat etmek gerekirdi” demiştir.

TANRI KATİLLİĞİ (*déicide*) . Pek sık rastlanan bir suç olmasa da buna şiddetle karşı çıkmalı.

TARIM (*agriculture*) . Yeterli işgücünden yoksundur.

TASARRUF SANDIĞI (*caisse d’épargne*) . Hizmetçiler için hırsızlık yapma fırsatıdır.

TAŞKINA UĞRAYANLAR (*inondés*) . Hep Loire ırmağında taşkına uğranır.

TAŞRA SOYLULARI (*hoberaux de campagne*) . Onları son derece küçümsemeli.

TAVAN ARASI (*grenier*) . Yirmisinde tavan arası insana güzel gelir.

TAVŞAN (*lièvre*). Gözleri açık uyur.

TEBDİL (*incognito*) . Hükümdarların yolculuktaki kıyafeti.

TEFRİKALAR (*feuilletons*) . Ahlak bozulmasının nedeni. – Olası son üstüne tartışmalı. – Fikir vermek (sağlamak) için yazara mektup yazmalı.

TEMEL (*fondement*) . Hiçbir haberin temeli, aslı astarı yoktur.

TESTİS İLTİHABI (*orchite*) . Beylerin hastalığı.

TEŞRİH (*dissection*) . Ölümün görkemine karşı hakaret.

TIP (*médecine*) . Hasta değilken tıbbi alaya almalı.

TIP ÖĞRENCİLERİ (*carabins*) . Kadavraların yanında uyurlar. – Kadavra yiyenleri de vardır.

TİCARET (*commerce*). Ticaret mi yoksa sanayi mi daha soylu diye tartışmalı.

TİMSAH (*crocodile*) . İnsanı kendine çekmek için çocukların bağırışlarını taklit eder.

TİNSELÇİLİK (*spiritualisme*) . En iyi felsefe sistemi.

TİYATRO DEKORU (*décor de théâtre*) . Resim dene-
mez buna: Dekor hazırlamak için tuvalin üzerine bir kova
boyayı şöyle gelişi güzel fırlatmak yeterlidir; sonra boya bir
süpürge yardımıyla yayılır; uzaklık ve ışık da göz yanılma-
sını sağlar.

TOMBULLUK (*embonpoint*) . Zenginlik ve tembellik
belirtisi.

TOP ATEŞİ (*canonnade*) . Havayı değiştirir.

TOP GÜLLESİ (*boulet*). Top güllesinin rüzgârı insanı
kör eder (boğar).

TOPLUM (*société*) . Toplum düşmanları. – Toplumun
yıkımına neden olurlar.

TOPLUMUN TEMELLERİ (*bases de la société*) . Top-
lumun temelleri şunlardır: Mülkiyet, aile, din, otoriteye say-
gı. – Bunlara saldırı olduğunda şiddetle karşı çıkılmalı.

TOPRAĞA VERME (*enterrement*) . Merhumdan söz ederken: “Düşünün, daha bir hafta önce onunla akşam yemeği yiyordum!”

TORNA (*tour*) . Sayfiyede yağmurlu günlerde tavan arasında bulunması gerekir.

TUNÇ (*airain*) . İlkçağ madeni.

TURİST (*touriste*)

TUVALET (*toilette des dames*) . Kadınların giydikleri tuvaletler insanın hayalgücünü altüst eder.

TÜFEK (*fusil*) . Şehir dışına çıkıldığında her zaman el altında bir tüfek bulundurmalı.

TÜKENME (*épuisement*) . Hep erken baş gösterir.

TÜTÜN (*tabac*) . Bütün beyin ve omurilik hastalıklarının nedeni.

U

UFUKLAR (*horizons*) . Doğadaki ufukları güzel, siyasetteki ufuklarıysa karanlık bulmalı.

UKAZ* (*ukase*) . Her sert kararnameye ukaz demeli; bu, hükümeti rahatsız eder.

ULUSLAR (*nations*) . Bütün halkları burada bir araya getirmeli.

UTANMA (*pudeur*) . Kadının en güzel süsü.

UYGULAMA (*pratique*) . Kuramdan üstündür.

UYUMAK [ÇOK FAZLA] (*dormir trop*) . Kanı koyulaştırır.

UYURGEZER (*somnambule*) . Geceleri çatıların tepesinde gezer.

UYUŞUKLUK (*indolence*) . Sıcak ülke iklimlerinin doğurduğu sonuçtur.

* “Kararname” anlamında Rusça sözcük. (ç.n.)

Ü

ÜNİVERSİTE (*université*) . “*Alma mater*”* .

ÜNLÜ KİŞİ (*célébrité*) . Ünlüler: Onları çekiştirebilmek için yaşamlarının en küçük ayrıntısını bile sorup öğrenmeli.

* Latin şairleri tarafından “vatan”ı belirtmek için, daha sonraları da bazı yazarlar tarafından “üniversite”yi belirtmek için kullanılan Latince deyim. (ç.n.)

V

VAHA (*oasis*) . Çölde han.

VALS (*valse*) . Valse öfkeyle karşı çıkmalı.

VAROŞLAR (*faubourgs*) . Devrim zamanlarında korkunç olurlar.

VAŞAK (*lynx*) . Gözleriyle ünlü bir hayvan.

VATİKAN'IN ŞİMŞEKLERİ (*foudres du Vatican*) . Onlara gülüp geçmeli.

VEZİR (*visir*) . İp görünce titrer.

VOLTAİRE (*Voltaire*) . Tüyler ürperten “sırıltma”sıyla ünlüdür. – Bilgisi yüzeyseldi.

W

WAGNER (*Wagner*) . Adını duyunca kıs kıs gülmeli, ve geleceğin müziğiyle ilgili şakalar yapmalı.

Y

YABANCI ÜLKE (*étranger*) . Yabancı ülkelerden gelen her şeye hayranlık duyma, geniş görüşlülüğün kanıtıdır. – Fransız olmayan her şeyi yerme yurtseverliğin kanıtıdır.

YAĞMURLUK (*un imperméable*) . Giyecek olarak çok yararlı. – Terlemeyi engellediği için ölümcül (tehlikeli), (zararlı).

YAHNİ (*fricassée*) . Yahninin iyisi yalnızca köyde yapılır. Tavşan yahnisi (*gibelotte*). Her zaman kedi etiyle yapılır.

YANGIN . Her şeyi temizler. – “Yangın var!” diye bağırıldığında önce insanın aklı başından gider. (Fr. *feu*.) – Tam seyirlik bir gösteri. (Fr. *incendie*.)

YANKI (*écho*) . Panthéon’daki ve Neuilly köprüsündeki yankıyı örnek olarak vermeli.

YARGIÇLIK (*magistrature*) . Genç bir erkek için iyi bir meslek (bkz. MÜHENDİS).

YAŞAYAN DİLLER (*langues vivantes*) . Fransa’nın başına gelen felaketler, bunları yeterince bilmemekten kaynaklanıyor.

YAŞLI (*vieillard*) . Bir su baskını, bir fırtına, vb. söz konusu olduğunda yörenin yaşlıları daha önce bunun bir benzerini gördüklerini hiç anımsamazlar.

YATAKHANELER (*dortoirs*) . Her zaman geniş ve havadar olur. – Öğrencilerin ahlak eğitimi bakımından odalardan daha iyidir.

YATAK ODASI (*chambre à coucher*) . Eski bir şatonun yatak odasında Henri IV mutlaka bir gece geçirmiştir.

YAZ (*été*) . Hep olağanüstüdür.

YAZAR (*auteur*) . “Yazarları tanımak” gerekir, adlarını bilmeye gerek yoktur.

YAZI (*écriture*) . Güzel bir yazı insanı her şeye ulaştırır. – Okunaksız yazı: Bilgi belirtisidir. Örnek: Doktor reçeteleri!

YAZIM (*orthographe*) . Matematiğe (geometriye) olduğu gibi buna da inanmalıdır.

YAZIT (*inscription*) . Hep çivi yazısıyla yazılır.

YELDEĞİRMENİ (*moulin*) . Bir manzarada hoş durur.

YENİLİK YAPMA (*innovation*) . Her zaman tehlikelidir.

YENİ SÖZCÜK (*néologisme*) . Fransız dilinin illeti.

YER (*place*) . Hep yer istemeli.

YILAN (*serpent*) . Bütün yılanlar zehirlidir.

YILBAŞI HEDİYELERİ ya da BAYRAM HEDİYELERİ (*étrennes*) . Karşı çıkmalı.

YILDIZ (*étoile*) . Herkesin kendi yıldızı vardır.

YIRTICI HAYVAN TERBİYESİ (*dompteur de bêtes féroces*) . Edepsizce uygulamaları vardır.

YOKSULLAR (*pauvres*) . Onlarla ilgilenmek tüm erdemlerin yerini tutar.

YOLCU ARABALARI (*diligences*) . Yolcu arabalarının işlediği döneme özlem duymalı.

YOLCULUK (*voyage*) . Çarçabuk yapılmalı.

YÖNTEM (*méthode*) . Hiçbir işe yaramaz.

YUMURTA (*œuf*) . Varlıkların yaratılmasıyla ilgili felsefî bir inceleme yazısında kalkış noktası.

YUNUS (*dauphin*) . Çocukları sırtında taşır.

YUVARLAKLIK (*galbe*) . Uzun uzun bakılan her heykelin önünde şöyle demeli: “Yuvarlaklığı yerli yerinde.”

YVETOT (*Yvetot*) . Yvetot’yu görmeli, sonra da ölmeli.

Z

ZANAAT ya da ELSANATLARI (*arts*) . Yerini daha hızlı üretim yapan makineler aldığına göre artık işe yaramaz.

ZENCİ KADINLAR (*négresses*) . Beyaz tenli kadınlardan daha ateşlidirler (bkz. ESMER KADINLAR ve SARIŞIN KADINLAR).

ZENCİLER (*nègres*) . Tükürüklerinin beyaz olmasına, üstelik de Fransızca konuşmalarına şaşmalı.

ZENGİNLİK (*richesse*) . Her şeyin ve hatta saygınlığın yerine geçer.

ZEYTİNYAĞI (*huile d'olive*) . Asla iyi değildir. – Size küçük bir fıçı getirten Marsilyalı bir dostunuzun olması gerekir.